

د غلام معی الدین افغان شپيتم تلين

پښتو متلونه

ټولونه او تحليل

د

تار برن

ژباړه اوييا ليکنه

د

شیر محمد کړيښی

۱۳۶۰

پښتو متلونه

ټولونه او تحليل

د

S.STHORBURN

ژباړه او بيا ليکنه

د شير محمد کريهي

خپرونکی

د افغانستان د علومو اکاډمي

د ژبو او ادبياتو علمي او تحقيقي مرکز

پښتو ټولنه

د فولکلور او شفاهي ادب لوی مدیریت

۱۳۶۰

د چاپ ځای : کونډی مطبعه

د چاپ شمیر : ۱۰۰۰

سریزه

د افغانستان علومو اکاډمۍ د ژباړو او د بیاتو علمي او تحقیقي مرکز د فولکلور لوی مدیریت ویاړی چی د خپل مترقي او وګړنی دولت د کلتوري پالیسی له مخی دا ولس د ادبیاتو ډیر ارزښتمند آثار خپل ملت ته په چاپي ډول وړاندی کوی او دا ولس د کولتور د غنا سبب کیږی، دغه کتاب چی د پښتو ژبی متلونه پکی راټول شویدی د پښتو شفاهی ادب وړیوه مجموعه ده .

دغه متلونه چی په دی مجموعه کی خوندي شوی دا ولس هغه لویی خبری دی چی په هره جمله کی یی لوی مفهوم پروت دی. ښه به داوی چی د متلونو دارزښت ، منځ ته راتګ او نورو ځینو خصوصیاتو یی څه خبری وشي . دهر ملت او ټولنی تاریخ ددوی دروحياتو ښکارندویي کوی او د نفسی خصوصیاتو هنداره ده ، دیوه ملت لوړتوب او کښته توب د هماغه ملت دروحياتو او احساساتو اغیزه او نتیجه ده دټولنو په ټولنیز نفس کی دوه علتونه ډیر مهم دی اول وراثت او دوهم محیط هر محیط ځانته اغیزی لری اخلاق او دودونه ، جزبات نفسیات او نور ټول دانسان مادی او معنوی خصوصیات د چاپیریال په اختلاف تغیر کوی مثلاً : هغه اربابان چی د پښتو - نڅواله سیمو څخه دهند ورشوگانو ته واوښتل نو هلته ددوی ټول خصوصیات وګرځیدل مګر هغه اربابان چی په دغو غرو کی میشته شول د بیلو

خصوصیاتو لرونکی دی ځکه ادبیات او ژبه شعر متلونه ، قصی او نور ادبی روایات تل دهغه ملت داجتماعی نفس اوملی خصوصیاتو هنداره وی . نوکه څوک وغواړی چی دیوه ملت ټولنیز خصوصیات او جذبات وڅیری نودنوموړی څیړنی لپاره په ادبیاتو کی ډیر ذخایر اومواد لاسته ورتلای شی . دپښتنو دشفاهی ادبیاتو یومهم ټوک متلونه دی چی په لنډو وینا ووکی حکمتونه او دگتیی خبری ځای شوی وی .

په متلو نو کی دملتونو دروحياتو خواوی پرتی وی او ځینی پوهان وایی چی له شعر څخه هم متلونه دملتونو پرعقلیت ښه دلالت کوی ځکه متلونه دعوامو له تفکر څخه حکایت کوی اودعوامو په ژبه وی په مختلفو او ضاعو کی دتجربو نتیجی دی چی په لنډو کلماتو کی ځای شوی دی مثلاً د پښتو دا متل که وگورو : «جنگ په وسله کیږی اوننگ په غله» له نوموړی متل څخه داسی نتیجه اخستل کیږی .

دپښتنو ټولنیز ژوند دوه رکنه لری :

۱- له ځانه دفاع

۲- یوله بله سره په روغه ژوند کول

په پورتنی متل کی لومړنی رکن ته جنگ او دوهم رکن ته ننگ ویل شوی دی ددوی عسکری احساسات په دفاعی حرکاتو کی او دننگ جذبات په خپلوی او روغه کی د ژوندانه دارمدار وو . وسله په دوی کی مهم اوغله همداپتیا شی وه (۱) .

نوموړی ټولنیزی اړتیا دوی کرنی ته هڅول ، نویی په معاشره کی زراعتی روحیه اودکرنی قدرکول داخل شول . داروحیه که څه هم دزړو اریائیانسو ده او په زړو کتابو کی ددوی زراعتی حالت ډیرښه څرگندشوی مگر په پښتو نوالی کی خودغه روح بلراز شواودپښتنو دروحياتوسره سم دننگ دپاره یوه وسیله شوه اوله هغه څخه مونږته معلومیږی چی دپښتنو دټولنیز ژوند اساس ننگ ؤ . نودننگ لپاره غله او کښت ضرور ؤ او دی کیفیت د پښتو-نخوا وگړی اکثر کروونکی اوزراعت پیشه کړل .

په همدی ډول دپښتو هرمتل یوه گټوره وجیزه ده چی ددوی روحیات او ټولنیز ژوند ښه ځینی ښکاری اودپښتنوداولسی ادب هغه بدایه پانگه ده چی دټولنی دژوند ټولی خواوی پکی څرگندی شوی دی : مینه اوبښکلا ، وصال او بیلتون خوښی او خواشیني ، اخلاق او تاریخ ، جغرافیه او مذهب ، اقتصاد اوعدالت ، وطنپالنه اونوری ایډیاگانی پکی ځای کړل شوی دی .

-متلونه دپښتنو په هره سیمه ، هرکلی او هر کور کی داوولس دابد یوه مهمه او درنه برخه جوړوی چی په هره سیمه کی په خاص ډول دیوه

مطلب دادا لپاره ویل کپړی . او دا چي داوولس دادبیاتو یوه مهمه اوارته برخه ده نو په دغه وسیله کله کله متلونه د ژوند ترڅي په چا اسانوي او کیدای شي چي دیوه متل په ویلو دخپل زړه تسکین وکړي اودغم درو نښه پیتی له ځانه لرې کړي . متل دخبرو یوه لنډه جمله ده چي دمعنا په لحاظ بشپړه اود مفهوم په لحاظ عامه وی ښاغلي دوست «دپښتو داوولسي ادب لاری» کتاب کی لیکلي : «دمتل بلاغت اوفصاحت په دی کی دی چي دفورم له مخی لنډ او موجز ، اودمعنا په لحاظ مستعار او کنایه ، دافهام له مخی ساده او عام فهم او اودافادی په لحاظ په هدف رسا اوسم لکپړی . » (۱)

دپورتني عبارت له مخی رښتیا هم که چیري هرمتل تحلیل او تجزیه کړنو دهرمتل پښه خوراساده الفاظو کی لوی مفهوم پروت وی . لومړنی ویونکی ښکاره نه وی خود حکیمانه او فیلسوفانه افادی او ارزښت له برکته داوولس پر ژبه جاری پاتی شوی وی اوله یوه نسله بل ته رسیږي . دمتل په ویلو کی که څه هم شخص مفرد غایب یا مخاطب ځای لری خود ویونکی او اوریدونکی له خوا یی دپوهیدو مفهوم او هدف عام وی اودا چي متل یا متلونه له کومه شوی او څرنگه پیدا شوی باید وویل شي چي د فولکلور یستانو په گروهه متلونه هغه وخت داوولس په ژبه جاری شوی چي داوولس ژبی لادلیک په قیدنه کی وی راغلي .

متلونه چي د ژبی باړ رښته پانگه اود اوولس د ژوند پیښو او کلتور هنداره ده په ژبه کی دپیدا یښت خو لاری لری چي تر ټولو با ارزښته او مهمی لاری یی دا دی :

دطبعی او ټولنیز پیښو له درکه هغوته دارزښت ور کو لو او پښه مستعار ډول په تیپیکو پیښو کی دکاروونی او تکرار له لاری.

د تاریخی پیښو ددرک او انعکاس له لاری

— داشعارو اوسند روله لاری

— بیخي محدوده برخه دکتابونو له لاری

— د مذهبی احکامو او روایاتو له لاری

— دنورو ژبو دترجمی او اخستنی له لاری

دیر ځله لنډی دمتلونو په ځای کارول کپړی اودا حالت هغه وخت مینځ ته راځی چي لنډی له خپلی اصلی معنا څخه ووځی او کنایبی معنا افاده کړي لکه : په پتاسودی اموخته کړم ماته دجواروپولی خوندنه را کویښه — داهغه وخت وی چي خپل یار په ښوښوسو غاتونو اموخته وی او کله چي ورته ادنی سوغات راوړی نو په دی صورت کی کم بهاسوغات خوندنه ورکوی او وایی

ولی دی اول راته ښه سوغات راوړ . په همدی ډول دمتلونو او ادبیاتو

(۱) دپښتو داوولسي ادب لاری مخ ۵۸

نر مینځ ډیر ځله اخذ او اقتباس لیدل کیږي ډیر ځله یو بیت یا مصراع د متل په ځای تکرار پری او متل گرځي مثلاً :

خپل وطن کشمیر دی ما پر دی وطن ته چیري وری * زړه می شو ذری ذری
نصیحت په غافلانو اثر نه کا* دسړي اوسپنې خوشي ټکول دي
متلونه عموماً په ټولنو کې په معیاري ژبو خبر یږي ، هغه متلونه چی په معیاري ژبه وی د ټولنې په هر کوټ کی اوریدل کیږي خو د ټولنې په ځینو سیمو کی داسی متلونه هم وی چی په هغو کی دیوی لهجې انعکاس ساتل شوی وی لکه :

چیرار سیري د سوات پستی * دخوارانو به ښکاره شی سړی پوندي (۱)
ډیر ځله په متلونو کی داهم لیدل کیږي چی د ژبی دیو لهجې دیو کی کلمی په ځای په بله سیمه کی بله کلمه کارول کیږي لکه په لویدیځي لهجې کی کیلکی د موری په زور غورځي .

په ختیځه کی «دگیلکی په ځای آس کارول کیږي»

په متلونو کی ډیر داسی متلونه هم شته چی سندریز خصوصیت لری چی دمتلونو همدغه سندریز خصوصیت دمتلونو په ارزښت کی ډیر رول لری ، په متلونو کی هر ډول استعاره ، کنایه او مجاز ځای شوی دی ، خو سره له دی یی مفهوم اود کارونی مورد بیخي څرگند دی چی ایجاز او دبداعت خصوصیات یی ادبی مقبولیت عام کړی دی په پښتو ژبه کی عموماً دوه ډوله متلونه موندل کیږي .

۱- منظوم متلونه

۲- منثور متلونه

دکولتوري وګر پیژندنې له څیړنو څخه څرګنده شویده چی دهری ټولنی متلونه ځانله ځینی ارزښتونه منعکسوی اونوموړی ارزښتونه هغه ارزښتونه دی چی په ټول تاریخ کی دګډو تجربو له لاری مونږ ته رارسیدلی دی (۲)
متلونه چی ځینی ارزښتونه یی دګډی بشری پوهنی زېږنده دی او کیدای شی په اکثر ژبو کی یی مثالونه پیدا کړو او همدارنګه ځینی نور متلونه شته چی نسبې ښه لری دخاصی ټولنی کولتوري ارزښتونه او یا دیوی ټاکلی دوری اپیکي تمثیلوی .

هغه متلونه چی مطلق ارزښت لری لکه : ارمان چی وروستی عقل پوښی وی .

انسان تابع د احسان

اول همیانی ګوره بیانوشی را نیسه

(۱) دپښتو داولسی ادب لاری ۵۸ مخ
(۲) دفرهنگ مردم مجله دریم کال ۴ ګڼه ۵ مخ

دمسلط کلتور نمایندگی کوی .

په پښتو ژبه کې ځینې داسې متلونه هم شته چې کولتوري ریښې لری اوبلی ژبی ته یې ترجمه گرانه ده لکه :

پورتني متل په یوه خاص کلتور پوری اړه لری .
لنډه دا چې متلونه دیوی ټولنی دارزښتونو ، انگیرنو او کرو هنو هنداره ده .

ځینې متلونه دټولنپوهنې دپاره دکلی حیثیت لری او له هغو څخه دیوی ټولنی دژوند دڅرنگوالی په باب ډیر معلومات ترلاسه کیدای شی .
داجی دژبواو ادبیا توپوهنځی له مونږ څخه وغوښتل چې دغلام محی الدین افغان دشیپټم تلین په ویاړ دمتلونو دغه مجموعه خپره کړو ، دغه مجموعه چې
چې همدا اوس ستاسی په واک کی ده S.S THORBurn را ټوله کړی ،
تشریحات یې پری لیکلی په انگریزی یې ترجمه کړی او د
Bunnu or our Afghan Frontier په دریم فصل کې یې خوندي

کړی دی ، ددی ضبط یوه خاصه ځانگړنه داده ، چې نوموړی تربرن له انگریزی ترجمې سر بیرته د متلونو اصلی پښتو شکل هم په ځانگړی ډول په پښتو الفبی خوندي کړیدی ، د ځینو متلونو په باب شرحی او په اولس کی ددغو متلونو په باب قصی اورویات یې هم راټول اوخوندي کړی دی .

دغه مجموعه ډیر داسې متلونه لری چې دمتلونو په نورو مجموعو کی نه دی راغلی ، اوکه ځینې یې راغلی هم وی نوکله چې مونږ د متلونو په تحقیقی څیړنو کارییلوو . دغه مجموعه محققینو ته دنسخه بدل په توگه ډیر ښه کار ورکوی ، او په بله وینا دمتلونو دیلابیلو وریانتو نو په ښوولو کی ډیره گټه ځنی اخیستل کیدای شی .

دامتلونه ټولونکی ، له کوم کتاب یا مجموعی نه ندی راټول کړی ، بلکه په اولس کی یې راټول کړی ، او دپښتنو دیوی خاصی سیمی متلونه دی ، چې خپرول یې زموږ داینده څیړنو له پاره گټور بریښی .

په همدی اساس یې خپرول وړولیدل شول ، چې دادی دژبو او ادبیاتو دپوهنځی په سپارښتنه د افغانستان دعلومو اکاډیمی دعلمی او تحقیقی مرکز دشفاهی ادب او فولکلور دلوی مدیریت له خوا دپښتنی فولکلور مینانو ته په مینه وړاندی کیري .

ښایي دغه مجموعه ځینې تیروتنی هم ولری موږ دموادو په توگه یې لاسو-
هنی چاپ کړل .

په در ناوی

څیر نیار مصطفی نږدی

دفولکلور او شفاهی ادب لوی مدیر

پښتو متلونه

موز ټول په دی پوهیږو چی متل څه شی دی ، او په یوه متل کی څه شی وی . مګر بیا هم ډیر کم خلک دی چی بی له زیات تفکر څخه دهغی مفهوم بیان کړی . دمتل لپاره خاص تعریف ورکول مشکل کار دی ځکه چی د متلونو ، مقولو ، شعارونو او نورو اخلاقی او اجتماعی کیسو ترمینځ کله کله زیات مشابهت د معنا او مفهوم په لحاظ موجود دی .

متلونه داسی جملی دی چی د خلکو په منځ کی خاص استعمال لری او د یوه مفهوم د تائید او تثبیت په خاطر په خاص ډول سره استعمالیږی ، اوزما په نظر دا تر ټولو لنډ تعریف دی . تر هغه وخته پوری چی د ټولنی یو ټولنیز او مشترک مضمون د ټولو له خوا د عقل او پوهنی له مخی سره زیښلی شوی او نښتیرلی شوی نه وی اوله هغی یو ه دا سی لنډه جمله را زیږیدلی نه وی چی د ټولو له خوا قبوله شی او په منطقه کی بی ریښی د کلو کلو په تیریدو سره پخی شوی نه وی تر هغو پوری دمتل په نوم نه شی یادیدای .

دداسی شریفانه مقام تر لاسه کولو په خاطر یو متل که څه هم لنډ د شعور نه ډک او خوږ وی خود خلکو له خوا باید ومنل شی . ددی لپاره چی متل دخلکوله خوا قبول شی باید په ساده او عامیانه ژبه کی وی او همدارنگه داسی آهنگ اواز انګه په کی وی چی دخلکو په غوږو ښی ولګیږی او په مغزو کی سملاسی ځای ونیسی او زړونه یی قبول کړی . ددی مقصد لپاره په یوه متل کی همیشه وزن ، قافیه ، زیر او بڼ یو ځای کړای شوی دی .

په یوه متل کی دری ضروری شیان دادی :

لنډوالی - مقصد او مفهوم - خوږوالی . هر مثل چې دادری صفتونه ولری که په هره ژبه کې وی دخلکو له خوا دقبلیدو وړگنل کېږی . دمثال په توګه که چیرې یو سړی داهیله ولری چې مثل جوړ کړی او دګور په ډېره ئی ولیکلې شی چې «دی سړی مثل جوړ کړی دی .» او متسل یسی درې ضروری شیان هم ولری لکه لنډ والی، مفهوم او خوږوالی . ترخوچې خلک هغه په خپلو اذهانو کې ونه منی بیا هم موږ متلونه ورته وایو ، دخلکو له خوا قبلول دمتل لومړنی شرط دی . متل په خلکو باندې تحمیلیدای نه شی . دمتلو نو تر ټولو پخوانی کتاب ښائی دسلیمان پاچا دمتلونو کتاب وی .

له هغه وخت څخه راپه دی خوا په ملیونونو متلونه لیکل شوی او منځ ته راغلی دی، ډیر یی له منځه تللی دی او ډیر یی لاتر اوسه له پخوا څخه ژوندی پاتې شوی دی. څه زار ماو څه نوی خوکه چیرې د مختلفو ټولنو متلونه سره مقایسه شی بیا هم دیوه مطلب دافاده کولو لپاره سره ورته والی لری .

دپښتو متلونو دالومړی کلکيسون دی نوځکه به خامخا نیمګړتیاوی لری .

او دا متلونه خاص دپښتنو دعرف او مفکورو ښکارندوی دی . نو ځکه فکر کوم چې دپښتنو دمعاشري دپوهیدو په خاطر به دګټې وړمتلونه وی . کاشکی په سل ګونه نور متلونه می را ټول کړی وای او همدارنګه ډیر متلونه می پرېښودل ځکه چې د لفظ په لحاظ د ادب څخه یوڅه لری وو، همدارنګه ماڅخه کړی ده چې ددري یا عربي ژبو متلونه ورسره ګډه کړم او خالص دپښتنو خاص او ځانګړی متلونه ټول کړم . سره له دی که ځینی ئی راغلی هم وی البته علت ئی دادی چې دهغو دسوچتابه په هکله ماته اشتباه موجوده وه . زما په نظر دداسی یوی مجموعی هدف دادی چې دیوی ټولنی په دنننیو افکارو خبر شو ددوی دټولنیزو حالاتو څخه معلومات ترلاسه کړو . د بشر هر نژاد له ښکته نه تر پورته پوری په علمی مقیاس سره چې یو څه اندازه په ژبه کې لاس ولری بی شمیره متلونه پیژنی متلونه که څه هم لیکل شوی نه وی خود پرخان دانتقاد په شکل شفاهاً موجود او ټولی نړۍ ته معلوم دی .

دمتل په واسطه دیوی ټولنی ډیر پټ د نننی رازونه پیژندل کیسری . دا حقیقت په تیره بیا په وروسته پاتې او لومړنیو قبیلو کې ښه تحقق مومی او دهغوی متلونه په هم دی علت ډیر ارزښتناک شمیرل کېږی . مګر کله چې دیوی ټولنی متلونه ارزیا بی کوو دهغو خلکو ټولنیز او علمی مقام باید په نظر کې ونیسو . ځکه چې متلونه معمولاً دیوی ټولنی دلوری طبقې دخلکو له خوا اختراع کېږی چې دټولنی له عمومی اخلاقی او ټولنیزې مرتبې څخه لوړ دی ، او دا متلونه ددوی عادات او افکار ښه تمثیلوی او عمومی وضع نه ښیی . متضاد اونه پخلا کیدونکی متلونه هم دسره ورته موضوع په

هکله شته چی ځینی یی ادبی او ځینی نوری ډیر سیک او په بازاری ژبه وی چی داسپک متلونه په حقیقت کی دخلکو دعامو افکارو بڼه ممثل گڼلی شو اودا دخلکو ډیر گنو نظر بلل کیږی . دا لاندی متلونه چی مارا ټول کړی دی زیاتره ئی ۱۸۷۲ م کال په منی اود ۱۸۷۴ م په ډیره توده هوا کی راغونډ کړای شوی دی . د «میرانی - طبقه اومحل » تر عنوانو لاندی متلونه داباسین دوا دی اوددی منطقی (بنو) په خلکو پوری ارتباط نه لری بلکه د پیښور ، خوست او خټکو د غونډ یو څخه راټول کړای شوی دی . او ځینی متلونه ئی په ډیرو خاصو منطقو کی مروج دی . او همدارنگه داهم نه شوو یلای چی داټول متلونه ددی ساحی خاص متلونه دی . که چېرې دمتلونو ریښه اومیتود دافکار وداظهار او ویلونه په ارتباط وگورو نو هغه داچی ډیری طبقی له هغو سره له اخلاقی او نورو خو اونه ارتباط لری ، چی وروسته به بیان شی . که څه هم بشر په مختلفو نژادو ویشل کیږی او دنسب یا ژبی په اساس ارتباط نه سره لری خو بیا هم خالق انسانان داسی پیدا کړی دی چی مشابه فکرونه ، منی او خواهشات لری . د ټولنو د نژاد ونودتفکر په ارتباط که سپین دی او که تور ، آریڼ دی او که سیمتیک متمدن دی او که وحشی ، دتدریس او پوهی په مرسته په مشابه ارزیابی دی نتیجی ته رسیدلی دی چی دخلکو د عمومی احساس او دخلکو د حرکاتو او فعالیتونو اداره کوونکی عوامل ئی بللی شو . دهر عمل منشأ چی څیرل کیږی دهغی سره شرف ، افتخار او شرم او ننگ د مربوط عمل سره مدنظر نیول کیږی که څه هم به دهغی په تشریح او تحلیل کی د علمی سوئی مختلف ستا ندارد موجود وی . بالاخره موږ ته دا ثابتیږی چی د ډیرو خلکو ، چی ژبی یی څیرل شوی دی متلونه یی د خلکو په مینه ، میرانه توره - ډار - ښیگره - بدگره - هوښیاری - بی عقلی - دښځو ضعف ، دسړیو غولول - تکبر او داسی نورو طبقاتی خصوصیاتو په هکله دی او یوله بل سره تشابه لری . پښتانه د ډیر نژادو په پرتله انگریزانو سره لږ توپیر لری مگر سره له دی د دواړو خلکو ترمنځ دومره زیات لیری والی لیدل کیږی چی داکثرو مشابه معناوو لپاره د دواړو خلکو په ژبو کی دحیرا نتیجا ځای شته .

داچی دمختلفو ممالکو دمتلونو ترمنځ تشابه شته ترپور تنیو تشریحا تو اضافه ضرورت نه لیدل کیږی - په دی باید قانع واوسیدو چی هغه متلونه چی دخلکو داکثریت او دهغوی د عقاید وسره ورته والی لری له یووی نقطی څخه منشا اخلی . په دی کی هم شک نه شته چی ځینو متلونو بین المللی شهرت گټلی دی او ډیر زیات متلونه شته چی په مختلفو ژبو کی رواج لری . دمتل دمنشا دپلټولو لپاره دا کفایت کوی چی دعامو خلکو داذهانو څخه څه چی منعکسوی بهترینه منشا یی بللی شو . او ځینی

متلونه دومره پخوانی دي چې اصلاً دهغی ریښې نه شو پیدا کولی ، خودومره ویلای شو چې دا متلونه د پیریو پیریو راهیسی د انسانانو په ژوندانه پورې تړلی او نسل په نسل انتقال شوی دی .

پښتانه ، هرڅوک چې دی ، دوی پخپله هم د ټولونو او غوره متلونه جوړونکی دی خو ځینی متلونه د لفظ له مخې ډیر نازک خیال او ښکلی لیکل شوی دی چې د بشری زړه غوره کارونه او ښه معلومات منعکسوي . دهغوی اصلی مفهوم متاسفانه زما په ژباړنه کې (دمولف نقل قول دی) نه بریښي ، اوداسې ښکاری چې دا متلونه دیوه پوه او عالم سړي علمی مقولې دي ، نه د خلکو د اذهانو انعکاس . داهم واضح ده چې دا متلونه چې د علمی مقولو په شکل مروج شوی دی اود پښتنو خاص خصوصیات نه ښی د ځینو ملایانو ، عالمانو ، سوداګرو او حجاجو په واسطه له نورو ځایو څخه راوړل شوی دی . په دې پروسه کې دنورو قبایلو متلونه هم پاکت مټ را نقل شوی دی او یا څه تغیر او بدلون په کې راوستل شوی دی تر هغې چې دهماغه قبیلې د خاصو ضروریاتو سره تطابق وکړي . ددې نظریې په تائید سره زه باید ووايم کله چې ماد بنود منطقي متلونه راټول کړل او څه نه و پاتې ، نوماته د خوست د منطقي متلونه راوړسیدل او ځینی نورې له پېښو ر څخه لاس ته راغلل ، هغه هم کله چې ما وڅیړل یا تکرارو او یا دا چې زاړه متلونه په نوی لفظي شکل بدل شوی وو .

متلونه پښتنو ته دومره ارزښت لری لکه د انجیل عبارتونه چې مسیحیانو ته د قدر وړ دي . او د خلکو د ژوندانه لپاره دا متلونه د قاعدی او قانون مفهوم لری . څرنگه چې دیوه متل څخه ډیر زیات مفهومونه اخیستل کیږي نو یو متل په څو مواردو کې د استعمال وړ دی . حتی کله کله دیوه متل څخه په متضادو حالاتو کې استفاده کوی چې زه دا قدرت نه لرم چې د هغې علت او سبب بیان کړم .

کومی جملې چې زه یې په لاندی ډول بیانوم ځینی یې د متل په شکل نه شو درجه بندی کولای ځکه چې دا جملې په رواجی شکل د بی سوادو خلکو په خولو په ورځینی ژوند کې استعمالیږي چې د لفظ له مخې اکثره یې ډیری سپکې کلمې دي . موږ که کله له کتاب څخه یوه مقوله یا متل اقتباس کړو یو بی علمه او بی سواده سړی د موضوع په ارتباط له خپلو مغزو څخه یوه داسې جمله راباسی چې مفهوم یې کټ مټ دغه شان دی او دایو متل دی چی دشعار او مقولې په اندازه ټول لری . د پښتنو د ژوندانه درواج سره سم د پښتنو ځینی غوره دو دونه اود هغې په ارتباط متلونه وړاندی کوم :

گدایي

که څه هم گدایي دښتنو لپاره له شرم نه ډکه موضوع ده او گدایي دانسان دحيثيت ټيټوونکي ده،خوسره له دى گداځي اوراځي او هري خوا ته د پوى کولى ډوډى او تودى شپى تيرولو لپاره په حرکت کي دى .هغه څوک چې په دې ډول روزي پيدا کوي له نيکه مرغه ډير کم دى. گدايان که هندوان دى يا مسلمانان خپلى گدایي ته مذهبي بڼه ورکوي، د فقير او ملنگ په نوم خير او خيرات ټولوي. په مروتو کې مې نه يادېږي چې چاله ما څخه خير غوښتي وي مگر په بنوکې څو بنوڅيو له ما څخه څه غوښتي دي. مگر په وزيرواو نورو غرنيو منطقو کې بل شکل موجوددى کله چې کوم «صاحب» هلته ځي نو کوچنيان مخي ته ورځي او سوال کوي . که چيري کوچنيان نه وي حتی ښځي او نارينه هم دا کار کوي .

- ۱- د فقير چي چيري ښه هلته ئي شپه .
- ۲- که گدا د بل په غولي غرض نه کا سبي به نه که په گدا باندې غرض
- ۳- سبي که په خپل منځ کي سره خوري فقير ته ئي يوه وي .
- ۴- د سوال خواړه د پوزي وينی خټل دی .
- ۵- وړک شه هغه ور ورچي له ډمانو غواړي پور .
- ۶- يوه سبي ميچن خټله بل ئي کونه خټله .
- ۷- که دی وي خوره که نه دی وي مړه .
- ۸- روږدي له پور وړي گنده دی .

غوري

دا شعار چي «عمل دسړيتوب ملاک دی نه گفتار» دټولو خلکو له خوا دښه مثل په صفت دقبليدو وړدی. چي دهغه چادر اگر ځولولپاره چي بي ځايه غوري کوي يادېږي لافي وهی ورڅخه کاراخيستل کيږي . ترکومه ځايه چي زه تجربه لرم پښتانه له غورو اولا فوڅخه بدوړي ، مگريو ازي کله چي دقوم او قبيلي شرف او افتخار تر سوال لاندی وي، يادنيکه گانواو پلرونو دميرانی او توري په هکله خبري کيږي :

- ۱- هاله به ئي زده شي چي انډول په انډول شپه شي .
- ۲- داسي مه وايه چي زه يم داسي به شي لکه چي زه يم .
- ۳- چيندڅه په لوټه وخته ويل ئي چي کشمير مي وليد .
- ۴- که خس يم د تا بس يم .
- ۵- مړي لاندي غوره يي باندی .
- ۶- داسي مه وايه چي زه يم په جهان کي پيدا کړي خدای دسر دپاسه دی .
- ۷- دمچ جنگ به ډپک په سر معلوم شي .

۸- ژاړه عمره ژاړه هاله دى نه خوړى هزارسوراڅى اوس دوچ پلاو محتاج

شوى .

۹- وړو كى خوله لويى خبرى .

۱۰- څه سوى گي څه يى بار گي .

۱۱- وطن دې لوت كه په تپس او تپوسه په لاس به رانه شى تپوسه .

۱۲- له خالى لوبنى لوى آواز خيژى .

۱۳- دغه گزدغه ميدان دى .

۱۴- چى په خپله بدائى كه له ښاغليو سره څه لره سيالى كه .

تور او ميرانه

جسمانى همت به پښتنو كى خاص صفت دى. د پښتانه په نظر يو زړه ورسپرى حيثيت اولوړ مقام لرى او دارن هېڅ نه لرى. دامتونه چى ماد دى عنوان لاندى راټول كړى دى ډير لوړ اخلاقى مقام لرى چى دخلكو په نزد د قدر وړدى . په تيره بيا د افغانستان په ټولو ختيزو برخو كى د حقيقت څرگنددى. د ښو اعمالو او ټولو ميرانو په هكله پښتانه لوړ فكر كوى مگر د دښمن په هكله په دى ارتباط غير عادلانه نظر لرى. د دوى په ژبه كى د دښمن د تلفظ په هكله داسى كلمه نه لرى چى د دوى د كينى تسكين وشى. ټكى د پښتنو په نزده يوى خوابده كلمه ده خوله بلى خوا د دښمن په ضد ترى د دښمن له ضعف او غلطي څخه پوره گټه اخلى . د دى مثال د ثبوت لپاره دوى حادثى وړاندى كوم :

د ۱۸۷۰م كال د جون په مياشت كى سپاهى وژل شوى و، د دى منطقى دوزيرو دمخلفو قبيلو خانان او مشران ادوارو راوغوښتل . د دى پيښى په هكله دوى ته وويل شول چى دا يو غير انساني حركت و، او كومى قبيلى چى دا كار كړى و ډير غلط كار او ټكى يى كړى ده. هېڅ يوه دا ټكى ونه بلله او دا يى حق وگاڼه، د دوى دا استدلال و چى دمپى د قبيلى په مقابل كى دا دمپرانى حركت واو يواځى غچ اخيستل شوى دى .

همدارنگه د ۱۸۷۳م كال په اوږى كى د درويش خيلو او مسودو وزيرو تر منځ جگړه وشوه د درويش خيلو يوى لويى ډلى د مسودو خوتنه شپانه چى يوه ښځه هم پكى وه ووژل و، او د وژونكو ډله كله چى بنوته راستانه شول د دښمن د بى غيرتۍ په هكله يى خبرى كولى او دا برياليتوب ئى لوى افتخار گانه اوښه ولجه تر لاسه كړى وه. د پښتنو رواجونه دمپرانى، تورى او غچ په هكله خاص ارزښت لرى :

۱- چى د تورى ووزى يى سوړوى، هغه په تنهه نوروى؟

۲- يو په شل او شل په خاورو .

۳- تورى يا با تورو هى يابى له غمه سوړ وهى .

۴- ليوه چى سوړ كېږى كنده كېږى .

۵- پښى په پښو كى څرگند كېږى او مېړه په بدو كى بلنگ كېږى .

- ٦- توری ته گیلدی نیسه ، خبروته تندی نیسه .
- ٧- دمیره خوی ، دزمری زړه غواړی .
- ٨- دتوری ور وړي خوږه ده
- ٩- میره په عمل خپروه غټاو وورپی مه خپروه . (میره په عمل گوره ، غټ او وورپی- مه گوره)
- ١٠- توری په پیل وهللی شی .
- ١١- میره چی میره وی لوری چاره وی .
- ١٢- په تورو مړشی زویه ، نه چی دښمن ته څرشی زویه .
- ١٣- زمري ماته وکی ، دگیدر هم په ښه شی .
- ١٤- بار چی خر نه وړی نو په خپله به ئی وړی .
- ١٥- زه دی بوره یم خوچی میدان پری نه ږدی .
- ١٦- چی وتری برگونه ، مال یی نه خوری نور میړونه .
- ١٧- چی په یوه تیرشی په بله شیر شی .
- ١٨- چی اختیار دجنگ لری پوښتنه په څنگ لری .
- ١٩- لاری ډیری دی د میړولار یوه ده .
- ٢٠- میړونه که دخدای نه دی بی خدایه نه دی .
- ٢١- نندارڅی باتور دی .
- ٢٢- که ته دورغړیی زه د ځنگل یسم .
- ٢٣- لوټه له بوری سپی نه خطا کیږی .
- ٢٤- د میره یاترپ دی یا یی خړپ .
- ٢٥- چی سر نه وی گودر نه وی چی زر نه وی خطر نه وی .
- ٢٦- د میره خو ډول گوره توری خو سپی سپی وهی .
- ٢٧- اغزی چی تیره وی له کمه ځایه وی .

طبقه او کلیوالی ژوند

طبقه دښتنو ترمنځ ترټولو زیات د یادونی وړده . ، ښوخی او مروت په دی برخه کی افراط کوی کله چی دطبقی په هکله خبری شی دوی له نورو طبقو څخه که څه هم دد وی په منځ کی او سپری ځان بیلوی څرنگه چی څرگنده ده دغرنیو سیمو خلک په تیره بیا وزیر او بیتنی په دی وروستیو وختو کی په کرهڼه بوخت شوی دی نودمصرفیت په اساس له حسادت څخه یواندازه منصرف شوی دی .

خالص کلیوالی متلونه ډیرقوی دی اوزیاته مشاهده اولارښوونه پکی ښکارپری او په لنډو جملو کی ادا کیږی :

- ١- خټک که ښه سوار دی دیوه وار دی . (دمروتو متل دی)

- ۲- یاری له هرچا سره ښه ده بی خټکه (پیتختکه) .
- ۳- دهرمسال مته بی له چوتی نه وی .
- ۴- دمغل زور په دهقان، دهقان په حُکمه .
- ۵- دهندکی که نور دبدولاس نه دررسی خوچی په لار خي پسکه به دروکه (دبنوخیو متل دی) .
- ۶- هندکی چی که په اوبو ډوب کړی ... به یی وچه پاته شی .
- ۷- تور مارمه وژنه اوتور جټ مړ کړه .
- ۸- چی اوبوته وایی پانی سړی لاندی کړه ترکانی .
- ۹- د هندوانو کړیدل څه دی؟ موتی موتی نیول موتی پنگول .
- ۱۰- اور اوبه سره شریک وی خو نه له هندوانو سره .
- ۱۱- هندوچی دیوالی شی نو زړی پوتی را واخلی .
- ۱۲- دهندو چوکه دلدو په اخیږ پا کیږی .
- ۱۳- دسک اصل په ویښتو دی .
- ۱۴- وزیر که منډه کی خپله . . . به برمنډه کی . (دبنو خـو متل)
- ۱۵- له ... عقل د تنی تاروپټ کړی دی .
- ۱۶- دهندو چوتی ... دخیړول دی .
- ۱۷- سل دوږ دیوه لوږ .
- ۱۸- ځدران دغره لیوان په بنو راوړی تاوان .
- ۱۹- د . . . او دسپه تیز نه ماتیری .
- ۲۰- سرگړی په وشکی مه گڼه دغره سړی په سړی مه گڼه .
- ۲۱- ډول په سمه واهه ، بیتنی په غره کی ورته گپیدل .
- ۲۲- باور مه کړه دمغل په کاغذونه ، دمغل اول کاغذ پسې پوځونه .
- ۲۳- چی په هندو شه په کندو شه .
- ۲۴- سل بیتنیو سل پسونه وخوړل .
- ۲۵- له ژوندی کونډی نه مړ کونډی ښه دی .
- ۲۶- خټک سړی چرگ دی که ورویی نیسی کور ککیږی که په زوری نیسی کړ ککیږی .
- ۲۷- مروت خربه لره په گیاه ئی ډک پښی ئی سوده لره .
- ۲۸- که گذران دی په کار وی پیشوگان مه تله .
- ۲۹- کری غل و میرو خیل یی مل و .
- ۳۰- مرن په پردو اوبو شیوه کوی . (دکوم خوړ نوم دی چی همیشه دکرمی له دریا به څخه اوبه ورځی)
- ۳۱- دمسافر په خواری مرکه * لاس ئی بالښت وی خوله ئی ډکه وی له کرده مسافر مه شی زما یاره چی مسافر شی ځوک به ځای نه در کوینه
- ۳۲- که ډیری شی ښادی داسی به نه وی لکه پی .
- ۳۳- له نه وومیرو ، ملک شوبلو .

- ۳۴- ترخو پوری چی زوی اولور په کوي تیرنه وی مور او پلار یسی خپل نه بولی .
- ۳۵- له مړه وروره پریښی کومله ښه ده .
- ۳۶- که شولی اسانه وی نو ما نجه به خوړلی .
- ۳۷- او به دسیلی ، نغن د مروت .
- ۳۸- ورځ د بنو شپه دمروت .
- ۳۹- دلر تاووهلی رغیږی اود سپوږمۍ تاووهلی نه رغیږی .
- ۴۰- بنو نیازی په بد راضی .
- ۴۱- هغه به دور نه وی چی پلوی غوړنه وی .
- ۴۲- څه خان نور خان شوی چی دجونکیو خولی تری .
- ۴۳- متوزه له پوزی سره وزه له شیرک سره .
- ۴۴- غرننگ وخور دامان قلنگ وخور .
- ۴۵- لښکر که دپلار وی هم بددی .
- ۴۶- بنگ به لرکی نه شی بنگیخیل به نه شی .
- ۴۷- که پلار دی جت وته جتکی یی .
- ۴۸- ډک نس . . . وایی .
- ۴۹- دایمان زوال دروغ دی دتوتو زوال دوغ دی .

کپه مرسته

- دا شعار «وحدت قوت دی» دهر چا له خوا د حقیقت په شکل منلی شوی دی ، حتی هغه څوک چی سوادنه لری هم په دی شعار باندی عقیده لری . په هند کی به که چاوپوښتل چی ولی تاسی بریالی یی دیوه دهقان خواب هم داو چی اتفاق او اتحاد . همدارنگه که دیوه پوه پښتون څخه به پوښتنه وشوه دپښتنو دمشکلاتو په هکله به ئی ویل چی هر پښتون دعوه کوی چی سر وی او په سر باندی سرونه لری . که څه هم د کپی مرستی ارزښت ټولو ته څرگنددی خو بیا هم د ډیرو سره په عمل کی په دی هکله څه نه شته .
- ۱- چی نسونه ئی گوښی وی ، نیتونه یی گوښی وی .
- ۲- دیوه سپاره (سواره) به څه دوره وی
- ۳- غویی دوشو په زور چلیږی او هل دمت په زور .
- ۴- چی زه اوته راضی نور څه دی دقاضی .
- ۵- میاشت که یوه ده ورځی ئی ډیری دی .
- ۶- یوپه سلو درلی شی نه سل په یوه .
- ۷- دیوه لاس نه ټک نه خیژی .
- ۸- چی خپرونه دربري غور پرونه کیږی .

ډار

په دې هکله دهغه چا یادونه کېږي چې لاخوړ شوی نه وی او ژاړی ، اوکله چې جنگ سوږشي نو ډارن سپری توره را واخلي او خپل ځان درباندي وژني. یاداچي یوسپری ترغاشو په وسله سمبال وی اوچیغی وهی چی زه خود دفاع لپاره څه نلرم - دپښتنو په نزدتر هرڅه سخته کلمه داده چی چاته د «نامرد» خطاب وشي .

- ۱- خوله ئی په اوگره سوی وه اوز گروي ئی دزنکدن (ځان کندن) کاوه.
- ۲- چی نامردو آسونه وکړل نو اول یی په خپل کلی وتر پول .
- ۳- چی جنگ سوږ شه مریی تود شه .
- ۴- نامردان دمپرو لاری وهی.
- ۵- سپی چی ایسارشی غول کوی میړه چی ایسار شی توره کوی .
- ۶- لښکر که ډیر وی بی سره هیروی.
- ۷- خوار چی له ژوری تیر شی بیائی څه ډار دی.
- ۸- چی رنگ دی په قصه زیرشه نو توروته مه ځه .
- ۹- تروړی ویل چی سل قحطی به په ځان تیری کړم اودسپی مخ به ونه کورم.
- ۱۰- که غوتی کړی په چرگوړو، په دی بازنه شوی تپوسه .
- ۱۱- نه څښتن خبریده اونه سپی غپیده هسی غل و تښتیده.
- ۱۲- چی نن سپک شی سبا ورک شی.
- ۱۳- څښتن حیات مال ئی مرات.
- ۱۴- توره په څنگ کی کوټک غواړی .
- ۱۵- نه دمپړه تور شته نه دنامردپیغور شته .
- ۱۶- خردفقیر مړشه او په ویران دکلی سپی شول.
- ۱۷- ډار او شرم زوی او پلار دی.
- ۱۸- خراپی له یوه گذاره ولاړی .

نرخ

هندوان وایی « دنرخ ماتول دهرڅه ماتول دی.» پښتانه که څه هم ددی پیروی نه کوی اود پخوانیو رواجونو دومره کلک معتقدنه دی خو بیا هم دنرخ او رواج په هکله متلونه لری . دمنډب په ارتباط متلونو ته زیات قدر ورکوی او دنورو ټولنیزو چارو په هکله ډیر آزاد فکر لری ، پښتانه کله چی قانع شی دنوی طرفداری کوی او زاړه پسی نه گرځی .

- ۱- له کلی وتښته له نرخه یی مه تښته .
- ۲- نوی چاری په زړی لاری.
- ۳- چی چیری اوسی په مذهب به دهغو شی.
- ۴- مه ځه په هغی لارچی نه دی مورپری ځی نه پلار .

- ۵- بیل وطن بیل یی چلن.
- ۶- له ډیر وسره څه له ډیرو سره خوره .
- ۷- چی نه دی و دپلار اودنیکه اوس دی نوی و نیوه .
- ۸- سر که لاړ شی عادت نه ځی
- ۹- یوه کڼه دبلې کڼی زړه کاږی .

مړینه

- ۱- که کور زندان دی دمړی ناکام دی.
- ۲- مرگ حق دی کور کفن په شک دی.
- ۳- چی مړشه هغه پړشه .
- ۴- چی مرگی شته بڼادی نه شته .
- ۵- پټ به پاتی نه شی چی ترخاورو لاندی نه شی.
- ۶- خپل کور هرچاته تنگ ښکار پری.
- ۷- مرگ نه په واره دی نه په زاړه.
- ۸- چی یو مړنه شی بل موږ نه شی.
- ۹- که نه وی بیر می په هرچا به آبادی وی خپلی بسییی .
- ۱۰- دمړیو لاوړاندی په قیامت رضاوه .
- ۱۱- دی به وروستو ایمانداره بولم که یی ځان کندن (زنکدن) په خیرتیر که
- ۱۲- مرگ هم دډیرو پرده ده .
- ۱۳- جنت ښه ځای دی خو ورتلل دزړه په چاودل دی .
- ۱۴- په ډک نس مرگ ښه دی له هغه ژونده چی په لوړه سره وی .
- ۱۵- بابالاړ تبه یی پریکړه شوه .
- ۱۶- پخوا له اجله مه مړه .
- ۱۷- ورک خو هغه شی چی مړشی .
- ۱۸- ځمکه وایی که په تاکی گناه نه وی له مامه ویرپړه .
- ۱۹- زاړی هرڅه ښه دی بی له مرگه .
- ۲۰- چی زما تر سر شی تیره، خدایه مه کړی دنیا ډیره .
- ۲۱- که دی عمر شی زرکاله * اخر به ومړی ځملا لاله .
- ۲۲- مه می چاته پاتی کړی ، مه دچارا پاتی کړی .
- ۲۳- تنگ دی خدای قبرهم دچانه کا .
- ۲۴- که نه مړی له خواری اخر به ومړی له زړبو دی .
- ۲۵- مچ ویل که د پیغلی په مخ و مړم مړنه یم .
- ۲۶- خوبیدلی دمړه ورور دی .

دښمني

- ۱- د تربرو غاښې په تربرو ماتېږي .
- ۲- دښمن دی که دلخو پړی وی ماریې بوله .
- ۳- رالویدلی دلو غروله سرو روغ شی* نه رغیږي چی د زړو تر آزار پر یووت.
- ۴- کانی به پوست ، دښمن به دوست نه شی .
- ۵- بدسړی ته ښی خبری وایه په ورو ورو .
- بیخ بنیادی وباسه له سرا په ورو ورو
- ۶- خواړه دښتن پخپړی او کون دوینځی خوږ پړی .
- ۷- مار هم په دښمن وژنه .
- ۸- د پښتانه بدی دسړی اور دی .
- ۹- چی کهول شی بی فرمانه ټول ئی واپه شی کریانه .
- ۱۰- چی دیوه سود کیږي دبل کور نه پړی .
- ۱۱- دښمن دلیمځی اغزی دی .
- ۱۲- دغلو وروری خوړه دهخوپه ویش باندي جگړه ده .
- ۱۳- دباهر بدی ورکه شی اودکور بدی نه ور کیږي .
- ۱۴- خواړه خواړه به درته وایی وژورته به دی بیایی .
- ۱۵- چی ددوو سره جگړه شی ددریم په کی ښه شی .
- ۱۶- چی دخدای ویره نه وی دغزه پناه دغره پناه .
- ۱۷- چی کلی دوه شی دچوغلو ښه شی .
- ۱۸- پور دبدی تخم دی .
- ۱۹- چی څړک یی له کوره وی خو نه یی خوره وی .
- ۲۰- چی نه دی وی په خواهغه تاته شی بلا .
- ۲۱- ترپور خوار لره خو په کار یی لره .

کهول

پښتانه دکهول په هکله ډیره خاصه عقیده لری. که یو تېر ډیرو وږهم وی خپل کهول او تېر تر ټولو نورو پورته شمیری اودخپلو نیکه کانو په نوم ویاړی . پښتانه په کهول او تېر کی دمشرتوب او کشرتوب موضوع هم په کلکه کوری ، تجربی دوی ته دادرس ورکړی دی چی کهول باید مشر ولری او هر څوک دهغه اطاعت وکړی . مشران دپښتودنځ او رواج له مخی مسایل خپری اوحلوی ئی . دمشر صلاحیت ته ټول درانه کوری .

۱- له نااهله دو فا طمع ومه کړه * کنده نل به نیشکر نه شی هرگز

- ۲- چی نه وکړی پیلې زوی به نه را وړی هو دی .
- ۳- عراقی آس په خړو جا موکي ښه لیده شی
- ۴- دفصل خواریم دا صل خوارنه یم .
- ۵- له ښه پلاره له ښی موره بلا وزو وله توره .
- ۶- عاقبت به دلیوه زوی لیوه شی .
- ۷- دغله سپی زوی که غل نه وی خو سن خو وی .

تقدیر نصیب

- ۱- نصیب کنه کړی خردی چی چیرته یی بیایي هلته ځی .
- ۲- که ته لاپشی تر کابلې برخه به ځی درپسی خپله .
- ۳- برخی ازلی دی نه په زور نه په سیالی دی .
- ۴- که ستا قلم زما په لاس وای + ما به ستا لیک په نیکبختی وهلی و نه .
- ۵- بی نصیبه خواړه گران دی .
- ۶- تقدیر تدبیر پوری خاندی .
- ۷- وزه له لیوه تنبیتیده دقصاب کره یی شپه شوه .
- ۸- له رام نه تنبیتدم په کام واوښتم .
- ۹- که ټول جهان طیب شی چاری واړه په نصیب شی
- ۱۰- له خپلی برخی تیښته نه شته له پردی برخی ویش نه شته
- ۱۱- سپور دی داسی نه وائی چی پلې به نه شم او پلې دی داسی نه وائی چی سپور به نه شم .
- ۱۲- شپه چی په کور وی په گور به نه شی چی په گوروی په کور به نه شی .
- ۱۳- چی خدای کوی هغه به وشي خود اوښی گوڼهه تیڼگه وټړه .
- ۱۴- که په نصیب قی درغی غاښی پری تیڼگ کره .

ملگریا

دلاندنیو متلونو متن د ملگری تیا په هکله خاص او خالص تون لری . یو سړی دملگری په انتغابولو کی باید بیرې ونه کړی . کله چی دچا سره ملگری تیا ونیسی نود ملگری شرف او حیثیت دخپل دشرف په شان په درنه سترگه گوری او ساتی ئی ، اود ملگری په مقابل کی هری قربانی ته حاضر وی . دحقیقی او مطلب اشنا ملگری ترمنځ باید توپیرو ښودل شی . او کله چی په ملگری تیا کی کوم ټگی راشی نوپه هغه ارتباط هم متلونه ویل شوی دی .

۱- یارنيسه تر کاله ئی کسه ، که برابر شه غیر ورته نیسه اوکه نه شته ځان ځینی نیسه .

- ۲- چي بي‌ذاته اشنائي كه + اور به بل په خپل تندي كه .
- ۳- يار په كوڅه تير كړه رنگ ئي هير كړه .
- ۴- وركه شي كمبلي چي نه دبادئي نه د باران .
- ۵- ښه قصه بل ته كوه ښه خواړه خپل ته وركوه .
- ۶- يار دى وي په بل ديار دى وي .
- ۷- زوى زړه دى ورور ليمه دى لمسي دهېد مازغه دى .
- ۸- زوى له زړه دنيا له پرينه تر زوى لادنيا شيرينه .
- ۹- چي له ياره وايي له ځانه وايي .
- ۱۰- دغو ښتو دارو وركړه دى .
- ۱۱- چي له يار سره ياري لري عيب ته يي مه گوره .
- ۱۲- دوست په تنگه كي څرگنديږي نه په خورنه كي .
- ۱۳- چي زلزله وه توندي دى رانه كړه اوس يي خپلي مورته وركړه .
- ۱۴- ويل دخداى دپاره كوه او لوړ ديار لپاره وهه .
- ۱۵- چي زما اوستا بايد دى لري او نژدى شه دى .
- ۱۶- خپل څرتړلي ښه دى كه غل اشنا وي .
- ۱۷- خپل به دى وژړوي او دښمن به دى وځندوي .
- ۱۸- چي نه دى وي له موره داسي مه وايه چي وروره .
- ۱۹- هله به در زارېرم چي له چاري وزگار يرم .
- ۲۰- لايار شه لا بيزار شه .
- ۲۱- آشنا ښه دى كه خوړونكي سپي وي .
- ۲۲- كه ښه يم له يارانوسره يم .
- ۲۳- ورور ورور ته نه گتې مل مله ته وگتې .
- ۲۴- تر كوره وم درسره تر گوره نه يم درسره .
- ۲۵- چي سپينه غوايي ختي او توره يي نه ختي خوله يي وچه شه .
- ۲۶- بريښوه كه يي بريښوي چي بده تركم پر يو زى بيابي شه ته بريښوي .
- ۲۷- تر بوردي هغه دى چي سبادى كور ځيروي بيگاه دى اور ځيروي .
- ۲۸- اشنايي په اصل ښه ده نه په بي اصل .
- ۲۹- له كم عقله هوښيار دښمن ښه دى .
- ۳۰- خپل دى كه مړ كړي سوري ته به دى واچوي .
- ۳۱- غوښي او نوک نه سره جلا كيږي .
- ۳۲- چي نه مني ديار پندونه په سر به تل وړي دغم بارونه .
- ۳۳- چي خپل زړه بدننه كړي پردى زړه به ښه نه كړي .
- ۳۴- تر بور دى كه څر وي لته مه پري اړوه .

- ۳۵- پیغله که توره وی هم کور می تری زار شه .
 ۳۶- یارمی تور دی توری کوری لاتوری کوری دپریکریو دارو دینه .
 ۳۷- چنه دی وی خو په مینه دی وی .
 ۳۸- د پردی آس سوارى ترنیمه منزله وی .
 ۳۹- زړه خویو دی چی ملال شی پسه نه دی چی حلال شی .
 ۴۰- چی دی وپیژنی وبه دی خوری اوسپی چی دی وپیژنی نه دی خوری .
 ۴۱- دپږ دوستی خیرول دی .
 ۴۲- په یاری کی تل خولی ماتپیری .
 ۴۳- خان ته کوره ملگری ژغوره کم یی مه بوله له وروره .
 ۴۴- دوه به سره خپل شی که دریم په منځ کی نه وی .
 ۴۵- یاردی دسرخی غواړی ورور دی د مال .
 ۴۶- په پنډه کی دی هم سجن اوسه .
 ۴۷- هر څوک په ښی ورځی کی دوست دی .
 ۴۸- که په تا باران وشي په مابه څاڅکی پر یوزی .
 ۴۹- چی یاری کوی هغه خواری کوی .
 ۵۰- څوک چی ستا په مینی کی وماته که پندونه .
 نه دی چانیولی اباسین په لوی بندونه .
 ۵۱- له غله سره یاری لره خپل لنډی خوندي لره .
 ۵۲- لولی ته چاویل چی یاردی مړشه ویل نی چی دکوم کوڅی .
 ۵۳- وروری وروری حساب له میانه .
 ۵۴- په تله راتله نه شی څو دزرد ختی نه شی .

خداى پاك

- خداى پاك ژوندی ، لامكان اوهر چیری موجود دی ، خداى دانسان اعمال کوری ا وسره له دی نی انسان ته د عمل آزادى ورکړی ده . او انسان ته ځان دخداى پاك په نزد ناتوان څیزدی او پر خداى پاك باندی متکس دی .
- ۱- څوک چی خداى شرموی داوښ دپاسه نی سپی وخوری .
 ۲- سړی چی خداى نه ښایسته کوی نوسترگی نی شنی که .
 ۳- چی لوړپیری کور یی نه نړیږی .
 ۴- دچتری هم خداى دی دباږ هم خداى دی .
 ۵- خواړه هغه خوری چی خداى پری خوړلی وی نه چی خوله یی ستړی وی .
 ۶- لمبول یی په مادی او ښل یی په خداى دی .
 ۷- روزی له خدا یه ده نه له روزی .

- ۸- ژرند کړی خدای خوار کړی خټه پروته مزدئی خوږلی.
- ۹- چی خدای نه که بنده څه وکه .
- ۱۰- دبنده مخ د خدای له نوره دی.
- ۱۱- خدای به وی یاران به نه وی.
- ۱۲- په بنیره په دعا نه شی، کړونی خدای دی.
- چی خدای نه کابنیره څه کا دعاڅه کا .
- ۱۳- که خدای قادر دی هم ، په شنه آسمان وورول نه کوی .
- ۱۴- کارونه د خدای په کړه شی نه د ملا په خوله .
- ۱۵- میړی چی خدای ورکوی نو وزر ورکه .
- ۱۶- بسم الله ویل ثواب لری نه دگیدر دبنکار لپاره.
- ۱۷- کم د لوی په هیله او لوی د خدای په هیله .
- ۱۸- غلهم وائی خدایه کور به هم وائی خدایه
- ۱۹- ته می وزی وهه زه به دی روژی وهم.
- ۲۰- هومره به شپه نه کړم خو د خوار زیرمه ونه کړم .
- ۲۱- چی خدای ورسره بدشی دستی له شرعی رد شی .
- ۲۲- بنده مه اوسه غره خدای له هر چادی سره .
- ۲۳- پانده بنځه په خدای سپارلی ده.
- ۲۴- چی خدای ئی ساتی دبیشوځامن په آوی کی وساتی.
- ۲۵- چی نه ورکوی مولا څه به ورکوی دولا .

ښه څیره

- دیوه پښتانه شخصی نظر دښکلا په هکله زیات دی. اونه غواړی چی
- د طبیعت په ښکلا کی بدلون راوولی.
- ۱- میړه کوتی ورسپی شپه ور .
 - ۲- سپری یو رنگ جامه دوه رنگ .
 - ۳- خیال هم خواړی غواړی.
 - ۴- خیال په برمنده نه شی .
 - ۵- خو کړی کیره دچری لایقه ده.

ښی او بدی طالع

- ۱- له شنو سترگو ږوند ښه یم .

- ۲- خوار خپله خواری نه کړی چچکی نیسی .
- ۳- غل هم زور اور ، بخت ئی هم زور اور .
- ۴- اوبه په اوبو ووری .
- ۵- دکونډی دوه غوايه وو ، یوووت نه ، بل ننووت نه .
- ۶- سم دکونډی زوی وشه او سم په کلی رنځ گېشه .
- ۷- بخت یا په پټی دی یا په کوتی .
- ۸- بېری په بخت چلیبری .
- ۹- ټکه هر چیرته دخوار په کور پریوزی .
- ۱۰- خوار دلی هم خوار په هندوستان هم خوار .
- ۱۱- کم بخت چی منډه وهی په خولی پرزی .
- ۱۲- دکم بخت شرعه له قاضی سره وی .
- ۱۳- کار چی بی وخت شی بی بخت شی .
- ۱۴- چاچی ورځی شی کړی ورته بلاشی خپلی وزی .
- ۱۵- له مېره سره سیالی شی اوله بخت سره ئی نه شی .
- ۱۶- چی بخت ئی یارشی کور ئی بازارشی چی بخت ئی خواری کور ئی ناتارشی .
- ۱۷- سلورځی تخت ښه دی که یوه گړی بخت نه یوه گړی بخت .
- ۱۸- یو ساعت بد دسلو کالو رنځ .
- ۱۹- خوار ته مه ورکړی نوکان چی پری وگړی ځان .
- ۲۰- خوار ته مه ورکړی بزه چی ئی ونیسی ترپښه .
- ۲۱- چی خدای ورسره بد شی په باران کی خړی ورشی .
- ۲۲- چیرته لور چیرته لنگی که دخوار نه وی کم بختی .
- ۲۳- دڅښتن چی کم بختی وی سپی ئی نیم خوبی وی .
- ۲۴- خوارو بلوسپیری بختورو پوهیږی .
- ۲۵- چی دا دسویو اوتاک دی اودادشپانه لوږدی یوه ورځ به سره واوړی .
- ۲۶- یتیم ټوله ورځ روژه نیولی ماښام ئی په ماته کړه .

ښیگره او بدگره

- دا موضوع خاص اهمیت لری. هغه څوک چی صادق وی اوبی الایشه مرام په نظر کی نیسی بی له ویری اوترس څخه نیک کارونه کوی او په ښیگره یادیری . برعکس ځینی خلک چی بدنیت اوشوم عمل ولری تل دخلکو پښه ضرر کار کوی اویه خپلو بدوکی کله کله دومره گردیتوب کوی چی شرم او حیاله لاسه ورکوی . کوم متلونه چی دښیگری اوبدوگری په ارتباط راغلی دی ښه او بد دانسان د اعمالو او کړو په هکله ښه څرگندوی:
- ۱- په بدو کی صبرکوه په ښوکی تلوار .
 - ۲- زر چی پاک وی له اوره ئی څه پاک وی .
 - ۳- اسلام تر توری لاندی دی .
 - ۴- که بدکوی آخر به پښیمانی کوی .

- ۵- ښه دی هغه دی چی ښه دی لری.
- ۶- راست اوسه بیا ملاست اوسه .
- ۷- ښه هغه دی چی آواز ئی دښو وی.
- ۸- په ښه خوی سره پردی عالم خپلیری
- عمر خوی دبدو شه ځکه خپل تری پردی کیری .
- ۹- سړی په خوی سره ښایسته دی په رنگ خومنه غونه ښایسته ده .
- ۱۰- نیکی ته مخ کوه بدی ته شا .
- ۱۱- ډاک شه په ډاک پر یوزه له ډاکه هیچاڅه وړی نه دی.
- ۱۲- چی دقوم کمه غواړی کمه به ئی خپله شی.
- ۱۳- چی نیت ئی بد یر ی ملت ئی بد یری .
- ۱۴- نه دکاسیر سترگی دریری نه دغله لاس .
- ۱۵- توره مړه ښه دی پیژنم چی لم دی سپین دی .
- ۱۶- چی شپه تیاره شی بدان تیره شه .
- ۱۷- چی بد گری بد پری.
- ۱۸- سوږته چاویل چی ولی دی خلق سوږبولی ویل ئی چی دا ټول می ورونه دی ناز را سره کوی .
- ۱۹- مه و خوری هغه خراپه چی دی وخیژی تر غاړه .
- ۲۰- دچریکی بکا دلیوه خندا ده .
- ۲۱- روزی مړ شه عمر پر شه .
- ۲۲- چی کلی په نامه لری یو خوی له نورو ښه لری.
- ۲۳- زر چی چیر ته وی هلته ئی قدر وی.
- ۲۴- سپین په تورو کی ښه بریښی.
- ۲۵- بلانه له مزکی نه له اسمانه له خپله زبانه .
- ۲۶- دنیکی تخم بدی ده.
- ۲۷- هاتی چی ژوندی وی یولاک و اوچی مړ شه دوه لاکه شه .
- ۲۸- چی نه خوری لوړ و خوری.

بیره او صبر

ډیر وخت داسی ویل شوی دی چی دښو دمنطقی خلك داستراحت طلب اولټ ژوندانه خاوندان دی اود ورځینی فعالیت داجرا له مخی معلومیر ی چی وخت ته ارزښت نه ورکوی. دجاری منطقی تودوخه ددوی په طبیعت کی څه رول لری ځینی نور عوامل هم شته چی په عمومی ډول ددوی په ژوندانه کی لږ څه تاثیر لری خو دومره مهم نه دی، نوځکه ختیز متلونه تل صبر او حوصلی ته درانه گوری په چارو کی بیره نه ستائی ، مگر له دی سره سره باید هیرنه

کړوچي پښتانه تکره ، غښتلی او چاڼک خلک دی. دکارو دژر اجرا لپاره تشویق ته ضرورت نه لری.

- ۱- تراوبو وخته کالی کاري .
- ۲- چي تر کاله شی تر خدایه شی.
- ۳- فرصت رحمانی دی . بیره شیطانی ده .
- ۴- دمکی تگ په صبر لنډی سړی .
- ۵- بیره سپی کوی چي پانده کونگری زیروی.
- ۶- دومره شهیده چي وروغو می ستریدل او دومره نه شهیده چي سبزی پخیدل .

- ۷- چي وسهیری و سودیری.
- ۸- پاک وار که ، ناپاک گذار که .
- ۹- ولی ډار یړی پی په وار ماسته کیږی .
- ۱۰- چي باغ پوخ شه باغوان کور شه .
- ۱۱- صبر قریخ دی میوه خوړه لری.
- ۱۲- الف ویلی نه لام زیرلی .
- ۱۳- بی اوبو مه ډوبیره .
- ۱۴- انتظار له قتله بد دی .
- ۱۵- غوا حلاله نه وه اوکور تلبرئی په سرورته نیولی وه .

کور

- ۱- که کرزی کرزی آخر دی ځای ډنگو ان دی .
- ۲- هر سړی په خپل وطن کی بادشاه دی .
- ۳- هر سړی ته خپل وطن کشمیر دی .
- ۴- سل روپی پور کړه دژمی شپي په کور کړه .
- ۵- مسافری بده بلا ده .
- ۶- که په کور امیر وی په بهر فقیر وی.

پتاو بی پتی

داډیره مشکله ده چي سړی دی دپښتانه په نظر دپت اوعزت موضوع وپیژ نی مورت ه دپښتنو دپت خبره داده چي دکورنی ځینی پیښی پتی وساتی ، هغه پیښی که څرگندی شی نو هر ورومرو دکور او کلی په نزد بی پته کیږی او نفرین ورته ویل کیږی ، یعنی دوی کی رواج ډیر مهم شمیرل کیږی . بنوڅی دپت اوعزت په هکله ډیر زیات ښکته پورته غورزی . مگر دمروتو خلک دومره تشدد نه لری .

- ۱- یارلی دی څر وی خوچی زه پوری څر نه یم .
- ۲- په درنو دروند په سپکو سپک .

- ۳- دریاب په لوښی نه وچیری .
- ۴- کاروان ته که سپی وځای دکاروان څه پری کمیری .
- ۵- دریاب دسپی په خوله نه پلیتیری .
- ۶- په سلومی مړکړی په یوه می پرمه کړی .
- ۷- پت ښه دی که لاک ، نه پت .
- ۸- په پت کی تور موسلی ښه دی .
- ۹- مړمی کړه پرمی کړه .
- ۱۰- دمیره لوزگوره دځمکی فصل ، دښخی ښایست .
- ۱۱- ته زماشری ته لاس مه راوړه ،زه به شال ته دستا لاس نه در وړم .
- ۱۲- دریاب په کانی نه خپیری .
- ۱۳- چې نوم یی واخلی په ښک یی ومړه .
- ۱۴- سرکه غټوی هم پټکی غواړی .
- ۱۵- فقیر کله دسپری لپاره کند په اور اچوی .
- ۱۶- میره مړکړه او سپکه وه یی مه .
- ۱۷- څه وهلی څه وژلی .
- ۱۸- دسیال دسیال کیری ،جامی واغو نده سپینکی .
- ۱۹- چی په خپلی خورنه شر میری په بلی نه څه وشر میری .
- ۲۰- بس کوه شامکه په اخیر دی ووهله .
- ۲۱- کم سړی ، گناه یی لوی که .
- ۲۲- دمچی په ډول که شی بیانی څه شرم وی .
- ۲۳- چو هاری ته چاوویل چی له چانه شر میری ویل یی له خپله سیاله .
- ۲۴- مال می تر سر څار کړی اوسرمی تر شرم څار کړی .
- ۲۵- په سوډر پورې خپل نوم اور دی .
- ۲۶- په زمري می دی وی دکیدر دی راباندی نه وی .
- ۲۷- وزه چی هم څملی ،ځای په پښو پا کوی .

مالدارۍ - هوا - روغتیا

دامجموعه زیاتره په مروتو پوری اړه لری. ددی خلکو دکرني او مالدارۍ دژوند ښه ثبوت دی. دا ددوی پرژوند باندی اغیزه لری. کوم متلونو چی دلته را نقل شوی دی ددوی په مالدارۍ ژوند پوری تړلی دی. څرنکه چی وزیر په دی وروستیو وختو کی په کرنه بوخت شوی دی او ښوخی ددیرو او بویه درلودلو

سره له پخوا کرگر دی نودې موضوع ته کم متوجه دی. د بنوخیو او وزیرو د ژوندپروسه تثبیت ده، د مواد بدلون په اثر د دوی د ژوندجگې او ټپتې تر زیاتې اندازی پورې پیشگوئۍ کېږي او پیشگوئۍ یې هم معمولاً رښتیا ثابتېږي او په دې هکله دوی ښه تجربه پیدا کړې ده. د ځمکې د شدیاری - وتری او کرنې څخه تر حاصل اخیستلو پورې حتی د جریب حاصل اونور پیشگوئۍ کوي. دېسرلې او ژمی دېرله پسې حالت له مخې دوی دخپل ددوبې غلې اندازه د کمیت او کیفیت په لحاظ مخکې له مخکې ښوولای شي.

مگردللمو په باره کې داپیشگوئۍ نه شي کولای. ځکه دکال هره میاشت ځانته خصوصیات لري او بیل حالت ښیي. ځکه چې (۶-۷) انچه په کال کې باران هلته ډیرلږ اوبې وخته دی اودهغه چاودهغو څارویو اوفصلونوچې ژوندیې په باران پورې تړلې دی ددی بې وخته اولږ باران په سبب دښو حاصلاتو پیشگوئۍ نه شي کیدلای.

- ۱- لره دې آباده کړه چې پاته بره شوه.
- ۲- په هل ختلی ښه نه په راشه.
- ۳- په پردیو دروزو باندې گید بنو کرل سره لاندې.
- ۴- که ووهی گرسټ ته به شي په جامو پټ، که نه وهی گرسټ ته به گړزی لغړ خښت.

۵- چې طعمه دی په ځمکه کړه تومنه دی پری ورکه کړی.

۶- شل ورځ کندوق کوه یوه ورځ اوبه لگوه.

۷- پولی ته یې هیله کړه هیله دی نهیله کړه.

۸- سهیل چې واده که دهرچا جامې به وکه.

۹- له موټې برلو نه شي.

۱۰- اوړی که پټوی په راشه به څرگند شي.

۱۱- د پوکر بې وفو. (کوم تخمونه د دسمبر د پنځلسم څخه وروسته وکرل شي نه رسېږي)

۱۲- چې په طمع دکرو شي هغه پاته په میرو شي.

۱۳- د لوگری چې زړه نه وی لور په لوټه تیره کوی.

۱۴- چې په خپله کرونده گړزی که شیدی وی ټول غوړی شي.

۱۵- زاړی ولاړوی لکه څاری، بو بر ولاړوی څیښتن ژاړی.

۱۶- اوبه پندې کړه باجرې غونډې کړه.

۱۷- لازاړی ځامن دی لازاړی غنم دی.

۱۸- چې نه وکارې نوکه په لاس به نه نیسی روکه.

۱۹- چې په ټل روړه وی په تاندو به دوړه وی.

۲۰- چې په ټل هستی وی په تاندو به نیستی وی.

۲۱- چې طعمه دې په خدای کړه تومنه دې پیدا کړه.

۲۲- نالی کرونده د اوبنو تاخت دی موټی کرونده د وزو تاخت دی.

- ۲۳- تاند و به به دی مور که وچو به به دی سپور که .
- ۲۴- غنم په دښمن کره باجری په سچې کره .
- ۲۵- چې مز که ډکه کړی ډک به دې کړي چی مز که وړی کړې وړی به دې کړی .
- ۲۶- په ماتی څه تخم اچېه .
- ۲۷- ټول کال دې گل گل وه بیا دیوه غوانی غوبل وه .
- ۲۸- چې کاتک کیوزی په نوبلا پیوزی . (دکاتک میاشت داکتو بردېنلسم څخه پیل کیږی .)
- ۲۹- اسواره ده اسو گټه ده . (داسو میاشت دسپتمبر ۱۵ م څخه پیل کیږی)
- ۳۰- نه تل وی باران نه تل وی فرزندان .
- ۳۱- وسه په وړه ده چیتړ په غره ده . (وسه - داوړی باران - چیتړ دا پرل دشیپمی برسات)
- ۳۲- کیله کیله دخدای په هیله .
- ۳۳- گټغینه کی ده لادگره کی ده . (زور متل دی غینه کی مقصد ډیر اولادونه گرېه کی مقصد ډیره کرهڼه) .
- ۳۴- تاندوبه کرونده ، دگوتو خټل دی .
- ۳۵- خدای چې مهربان شی په گلو اوغولونی سم ووروی .
- ۳۶- باران دې په راشه کیږه .
- ۳۷- کرونده دومره ښه ده چی آس پرې ورغړی نه چې پرې وتری .
- ۴۰- وسه له ښکی سپرلی له پاسه .
- ۴۱- پورب وائی که زه چلیدی ددرښو لاس اوپښی به شنه شول
- ۴۲- چی له ټل سره ئی کاروی هغه تل په غم هساروی .
- ۴۳- ټل خواړکړی تللی بیارته نه دی بیا راغلی .
- ۴۴- چی ټل وړک کړی دی دهغو میله نه مونده کیږه .
- ۴۵- دټل کرونده ماته لینده ده .
- ۴۶- له هغی قحطی می ژغوری چی اوربشی شی سمسوری .
- ۴۷- تاندوبی وال لونگی زړوی او وچو بی وال شیړی زړوی .
- ۴۸- چی فصل پوخ شی داروئی رودل دی .
- ۴۹- اسو و دی سـو و .
- ۵۰- باران خوداسی وی زیات خوتندر وی .
- ۵۱- یوئی کړی سلئی خوری .
- ۵۲- چی په آسمان اوره شی مالکه اوبه شی .

- ۵۳- مزڪه ٽول په توڪل کوی خومدار ئی په ساتلو کی دی .
- ۵۴- سپینه وورول کوی توره ډارول کوی .
- ۵۵- څه دې شی په هغه سپرلی چی نه سخی څري نه وری .
- ۵۶- له شنه آسمانه ووریدل نه شی .
- ۵۷- چی په وقت دگلونه وی بارانو نه *چی بی وقته باران ووری څه ئی کی
- ۵۸- په اصل ، باران یوښه دی. خوشحاله !
- ۵۹- پگني پرزوي ، چیتري لټوی .
- ۶۰- غوښی لاچاره خوری لائی ساړه خوری .
- ۶۱- ځناوران څلی و پرزول اونوم دپگني بدشه .
- ۶۲- مالا سپینه څله ژړله چی توری اوبه کری گرنکونه .
- ۶۳- ددیرو درمند خرو خوړلی وی .
- ۶۴- چی راوخیژی گوپان بیامه کره مونگان .
- ۶۵- چی راوخیژی تلی بیامه کره کونځلی .
- ۶۶- شولی چی ترنگیری تپی لنگیری .
- ۶۷- کرونده آسانه ده پالنه ئی گرانه ده .
- ۶۸- دپاگني په دو وژبو غلطه تم شه
- ۶۹- سیلی چی الوزی بادئی قاصد وی .
- ۷۷- په تیرو او بوپسی کورزو ونه وهی .
- ۷۱- په وخت نمو نځونه کوه بیوخته للونه کوه .
- ۷۲- دوریځی دنمر نه می وساتی .

جهالت اوبی عقلی

- ۱- ختل ئی په توت زده نه وی اوملا کیکرته تری .
- ۲- کم عقل اول ننگ کوی بیاجنگ کوی .
- ۳- نه یار وی نه هوښیار وی هسی دغوايه اودکتیوئ ناتار وی .
- ۴- کم عقل دومره په بل نه وکه لکه په ځان .
- ۵- لیونی په کلی پوری خاندی اوکلی په لیونی پوری .
- ۶- غیلپی که می پوولی نه دی هم ، کش خومی ئی اوریدلی دی .
- ۷- مور که خاوری کینه خاوری دې په کونه .
- ۸- خر په خندانه پوهیږی .

- ۹- که شپه تیاره ده خور او مور ښکاره ده .
- ۱۰- دڅره مینه دلتو وهل دی .
- ۱۱- په نا قابل طبیب می سر شو * دردمی دزړه دارو دسترگو راکوینه .
- ۱۲- په ډیرو پندو یو کون جمعداری کوی .
- ۱۳- څرکه ترمکی لارشی چی بیرته ورشی هغه څر دی .
- ۱۴- څر زور شه اودڅښتن کورنی ونه پیژانده .
- ۱۵- په پردی مال کم عقلان خوښیری .
- ۱۶- چی نه ذکر وی نه فکر له دی هسی بیداری په خوب خوښ یم .
- ۱۷- په برغولی کی ډوبیری .
- ۱۸- سخ دهغه لندان چی نه په سود وی نه په زیان .
- ۱۹- دڅره څښتن له عقل پلی څرنی په کور کی لوی شه ده لانه دی پیژندلی .
- ۲۰- پانده هم په دی پوهیری چی خدای یودی او مالګه تروه .
- ۲۱- پوند په خپله خونه ښه پوهیری نه سترګور دبل په خونه .
- ۲۲- چی میوی نی دکابل خوړلی نه وی * دهغه تر فهم ډیرې وی ګور ګوری .
- ۲۳- که ډیر هوښیارنی کم عقل وپوښته .
- ۲۴- چی نه پوهیری هغه ته یوه برخه دوی کړه .
- ۲۵- په ډیرو لیونی خو ښیری .
- ۲۶- دخرو له خوید سره څه دی .
- ۲۷- نه سودنه فایده ډیره کل کړه پاینده .
- ۲۸- دوه جاهلان زنجیر پریکوی .
- ۲۹- په میښ چی لاس وهی نو سو په ورا چوی .
- ۳۰- تور څر په صابون نه سپینیری .
- ۳۱- څره ښکر گتله غوړونه نی بایلل .
- ۳۲- اور بشی که دروپی شل منه وی دڅره خو لپه دی .
- ۳۳- څر پلار کړه چاریری بار کړه نو خردې پلار نه شه .
- ۴۳- لنډ په په غوایه په لوړه وخیژه چی څوک څه کوی ته هم هسی کوه .
- ۵۳- آس نی هغه ته ورکړ چی تانګ تړل نی نه زده .
- ۳۶- کونک څره وخور اوشونک دکلال وپرسیده .
- ۳۷- له ضروره څرهم ابا باله شی .
- ۳۸- که خرو یوی وهلی نو غوړونه به نی لوی نه وو .

غم او ښادی

ژوند دلته داحتیاط ، دقت او ګواښ څخه ډک ښودل کیږی . سړی په خپلو غمونو کی بی پروا او مغرور ښودل کیږی ، داسی چی په زړه کی نی دبل چا دغم لږ څه همدردی ځای لری . همدارنګه انسان اکثر آ نړۍ په عینی او موجود

شکل سره منی اوله افراطخه ژغورنه کوی . نه دیرغم لوی اونه له خوشالي شخه
چوی هڅه کوی چی اوس ځان خوشال وساتی اود ژوندانه له لنډ عمر شخه
گټه واخلي .

«څوک چی په ژوندکی ډیر مقررات او قیودات مراعا توی
هغه ژوند کوی خوپه ژوندکی به همیشـه وړک وی .»

- ۱- چی وپړزی خوربه څرنگ نه شی .
- ۲- یتیم په ژړا ټینگ دی .
- ۳- ویرله ډوله سره نه شی .
- ۴- مه له غمه پرزه مه له خوښی ورزه .
- ۵- نه له غمه څوک مړه شوی دی نه له خوښی څوک الوتلی دی .
- ۶- په ویرکی هرڅوک خپل مړی ژاړی .
- ۷- پردی غم له واورو سوړ دی .
- ۸- نه هلته ښادی وه چی زه وم نه هلته ښادی وه چی ئی یووړوم .
- ۹- دوراری په وراری سود کیږی دپوری په پوری .
- ۱۰- ځامن خواړه دی غیښی ئی کاړه دی .
- ۱۱- زه دی دروغجن یم خوتا دی خدای جوړ کړی .
- ۱۲- چی په جهان کی ئی خوښی وی هغه کس دی .
- ۱۳- پردی غم نیمه ښادی ده .
- ۱۴- دآس ملاجنت دی گټه ئی دوزخ دی .
- ۱۵- په دنیا دوه څیزه لذت که * سوازی دآسو خوب دجونو په ورنونه .
- ۱۶- مه خوشحال وای مه خانی وای چپ په لاس تور موسلی وای خوارمان
دی که ځوانی وای .
- ۱۷- سځ دڅغه سپی چی ئی غم په بل سپی .
- ۱۸- چی نه وی هم غم چی وی هم غم .
- ۱۹- گاږی په خوند دې نه یم په خړپ دې یم .
- ۲۰- دنیا په امید خړپل کیږی .
- ۲۱- پښی می دپاس وی که په خړه وی که په آس وی .
- ۲۲- ږیره می وخریله او عیدم نه شی .
- ۲۳- یوغم له بله غمه نه شرمیږی .
- ۲۴- هغه څه دی چی بی وړ کړوئ زپه ښه دی .
- ۲۵- ځینی ئی خوری ځینی ئی نغری .
- ۲۶- پلار او مورئې خوښیږی چی زوی موستریری هسی ځیرنه دی چـی
عمرئې لنډیږی .
- ۲۷- اوبه په ډنډ دریږی او غم په غم دریږی .
- ۲۸- هرکله دې څه که چی زپه دی ښه که .

- ۲۹- چی په مال دی اخترشه کوردې ډگرشه .
 ۳۰- راشه له هرچا پاسه ، راشه له هرچاسمه ، راشه له هرچا کوزه .
 ۳۱- له خوښی یی خبر نه شوم اوله غمه دی وسوم توره تپه .
 ۳۲- اوبه به تیری شی کانی به پاتی شی .
 ۳۳- زده دی دپلار ویر کوم او ته می د خولی پښی کوی .
 ۳۴- ورځ دهغوده چی ښکل کوی ، شپه دهغوده چی سکونل کوی .
 ۵۲- چرگ چی بانگونه کوی خپلی سترگی ژاړی .

پوهه

- ۱- عقل لعل او گوهر دی نه په زور اونه په زر دی .
 ۲- چی له خپله عقله پلي وی هغه تل په غم نیولی وی .
 ۳- ژبه زده کړه ، یوه مه کړه .
 ۴- هر سړی له خپل عقله پادشاه دی .
 ۵- عقل له بی عقله زده کیږی .
 ۶- له جنگ نه زه راغلی یم او خبری ته کوی .
 ۷- کارچی بی استاد وی بی بنیاد وی .
 ۸- که ددرست کلی ملک ئی چی له ځانه خبر نه ئی نوهلک ئی .
 ۹- هوښیار نه پرزی اوچی پرزی بیپاه خوله پرزی .
 ۱۰- هوښیار مرغه نه بندیری اوچی بند یری نوبه دوږو پښو بندیری .
 ۱۱- ډیر هوښیار ډیر خوار .
 ۱۲- طبیب کوم طبیب دی چی په ځان ئی تیر شوی وی .
 ۱۳- دزرو قدر زرگر پیژنی .
 ۱۴- دحکیم خبری بی حکمته نه وی .
 ۱۵- لنده ژبه هری خواته گززی .

کار او مزدوری

لاندینی متلونه په عمومی توگه دخواړیکښانو او مظلومانو متلونه دی .
 په دی متلوکی انسان فقط دکار اوزحمت لپاره پیدا شوی دی . کار او زحمت
 گالل دانسان گانه ده . تنبل اولت انسان دسپکاوی حق لری . دکار اوزحمت
 گاللو خوند ډیر زیات دی . دکار دخوړوالی او ارزښت له امله پښتانه
 ځانونه تکړه کار کوونکی اوزیار ایستونکی شمیری . دزیار اوزحمت عمده دلیل
 غریبی مظلومیت او مجبوریت دی .
 اوکه نه ډیر محنت اوزحمت چی زیات حاصل ئی هم بل څوک واخلی هیچاته

خوندور کیدلی شی . ددی سیمی پښتانه دښی او حاصل خیزی مخکی په درلودو سره چی اوبه ئی هم پریمانه دي زیات حاصلات تر لاسه کوی . په تیره بیاد بنو وادی ډیره خړوبه او آباءه مخکه ده ، مگر خلک ئی یوازې د فصل په وخت کی کار کوی ، بل وخت لټ او تښل پراته دی . د فصل د کرلو او ربیولو وخت هم یوازی دڅو هفتو لپاره دوام کوی .

- ۱- کټه ئی د مژدور غونډی ، خوره ئی د خښتن غونډی .
- ۲- چی خپله اوږه زهیره نه کړی پردی زوی به خپل نه کړی .
- ۳- چی درشی له بله کوره په تابه شپه که تکه توره .
- ۴- خپله اخسته په برغولی کی هم ښه ده .
- ۵- چی کاره بارونه وړی هغه اوبښان دی .
- ۶- له پراته زمري ښورن کیدل ښه وی .
- ۷- خپل کټ خپل پوزکی له هرڅه وی خوږ کی .
- ۸- په یوه لاس لوکوه په بل لال کوه هیڅ پروادی نه شته ډیره کل کوه .
- ۹- پردی چاردی که ښه وکړه لاس دی تور ، که دی بده وکړه منځ دی تور .
- ۱۰- که شنغری ژورنه کړی پردی زوی لوربه خپل نه کړی .
- ۱۱- چی خر نه شی غوړ به نه شی .
- ۱۲- خری کاربه کهتری ، گونډی خدای درکه بهتری .
- ۱۳- له بیکار نه بیکار ښه دی له جاهل نه تور مارښه دی .
- ۱۴- لاس وهه خدای یادوه .
- ۱۵- یوپه سل راځی نه سل په یوه .
- ۱۶- دښکار غوښی دځان غوښی .
- ۱۷- بی مزده چار دهیچانه زده .
- ۱۸- چی له خپله کسبه نه خوری که ولی وی ښه به نه خوری .
- ۱۹- کار اسان دی پال ئی گران دی .
- ۲۰- ډیر غواړه لږ نغاړه .
- ۲۱- تیار خور حرام خور .
- ۲۲- که میلمه ئی سټ خونه ئی .
- ۲۳- چی بیکار وی که سردار وی څه په کار وی .
- ۲۴- چی کمکی ئی اخلی برگونه دڅوار به شنه شی زنگنو نه .
- ۲۵- سندرو چی سور دی زور دتنور دی .
- ۲۶- کوږ ووړ له خپله لاسه خوږ .
- ۲۷- چی څوک خوبونه کوی دهغو کټی پید ا کیږی .

دروغ

- ۱- چي رښتيا وردرومي درواغو به په ملك اور لگولى وي .
- ۲- په سترگو وينى په زوى لوړى .
- ۳- درواغجن درواغ وايي اورښتيني ئي قياس كوى .
- ۴- مدعى سست گوانى چست .
- ۵- ددرواغو مزل لنډ دى .
- ۶- رښتيا كه بايد دى هم تارخه دى .
- ۷- درواغ ويل دكوتى ترپ دى .

سمپا او اصراف

دا هرو مرو وايو چي پښتانه دنوم او شهرت لپاره ډيري درني ميلمستيا وى ور كوى اوميلمه پالنه ددوى غوره دودى . هغه پښتون چي لنگر يي خلاص دى اوهر لاروى ته ډوډى كوى وائي چي پيسى ئي په ښه لاره كسى خر خيړى ميلمه چي هر چيري ولاړشى دده ستاينه به كوى . پښتانه نژاداً ميلمه پالونكى خلك دى ، هركلې جبره لري او پردي ميلمانه هلته شپه تېرولى شي اودكلې خلك ډوډى او څه كالى دشپي دتېرو لو په غرض ور كوى . دجېرى مصارف يادكلې دملك له خوا وركول كيږي اوياپه كلى ويشل كيږي .

- ۱- اوله ورځ پاچا ، بله ورځ وزير اوبله ورځ له خاورو خمير .
- ۲- بى وخته ميلمه دكاله ناتاردى .
- ۳- په لږوكي خوره په ډيرو كى ننگ كوه .
- ۴- پردي خواړه په پور دى .
- ۵- دميلمانه په تلوار دكاله څه شى .
- ۶- ديوه ست ښه دى دبل پت .
- ۷- مړى چي كوربانه خوښوى ، ميلمانه ئي خوښوى .
- ۸- په فقير كه يودربند شى شل پري خلاص شى .
- ۹- چي وركړى گل شى چي وخورى . . . شى .
- ۱۰- سخيان دخداى دوستان .
- ۱۱- څوك چي ننگ كه هغه توري شړى لنگ كه .
- ۱۲- كال ته كسه لوړوهه .
- ۱۳- ددووكورو ميلمه خواروى .
- ۱۴- جنك پر وسله شى ننگ په غله شى .
- ۱۵- بللى خورولى .
- ۱۶- دسلو بلليو ځاى وشى ديوه نابللى ځاى نه شى .
- ۱۷- چي اوگره سرپړى ميلمه ډير پړى .

- ۱۸- نه تاڻه راته کينبول نه ماڻه په کي پرينبول .
 - ۱۹- نوم دې لنگر کوردی ډگر .
 - ۲۰- شني گورگري می نه خوړی په پخوږسي گرزیدم پنی می بایلی .
 - ۲۱- دریاب که لوی دی دسپی په ژبه دی .
 - ۲۲- کورمی درجار څکه دی مه وه .
 - ۲۳- دبخیل مال دڅوارو دی .
 - ۲۴- چی دیروی خودیروی چی لروی په بسم الله نه ډیر یزی .
 - ۲۵- بدشوم دی بدنی نوم دی .
 - ۲۶- اخونده اخونده! ماردی. دینو ځوانانو کاردی. اخونده اخونده! تلېردی. یوزه یم بل می زوی بل ملا اکبردی .
 - ۲۷- اخونده صاحبه غوړی دی غبرمه لره سړی دی، دانوردې په لاس کی شه دی ؛ غن دی څه عجبئی خوند دی .
 - ۲۸- چی سړی زړېري حرص ئی زیاتیری .
 - ۲۹- شوم گډر ، تازیان کوی .
 - ۳۰- چرگ چی خوبیری یی تنگیږي .
 - ۳۱- نه خرمداریده نه سپی ورنه ته .
 - ۳۲- موزك په غار ننوتلی نه شو او په لکی پوری یی مخ ورپسی .
- وتاړه .
- ۳۳- چی ماما وسرته لاس کړی دخورئی امید ورته پیدا شی .
 - ۳۴- دگیدی لار ژوره ده .
 - ۳۵- اخوند مورشه پاته یی کورشه .
 - ۳۶- طمعدار په دواړه جهان خوار .
 - ۳۷- ته وائی بس دی وائی لس .
 - ۳۸- مرغنه دانه وینی لومه نه وینی .
 - ۳۹- چی دنس په هوا درومی که یی غم نه وی غم به مومی .
 - ۴۰- که واره دنیا دیوه شی هغه یوبه پری مور نه شی .
 - ۴۱- چی دونی ترک شی دوزی ورتړپ شی .
 - ۴۲- منگور خاوری په احتیاط سره خوری چی تمامی به شی .
 - ۴۳- په پردی کورسل میلما نه هیڅ نه دی .
 - ۴۴- دنیا په نهو ولاړه ده هیچالس کړی نه ده .
 - ۴۵- . . . هم تنک غواړی اودزوی سرهم غت غواړی .
 - ۴۶- چی په تلبر میرانه کړی ددنیا زور لری .

دانشان عدالت

- ۱- باران په باړه وشه اوڅره یی دخالصی یو وړه .
(خایونه دی) .
- ۲- فصل غوایانو وخوړ او غوړونه ئی دخرو پریکړل .
- ۳- ملک خراپو ویران که اونوم دکارگانو بدشه .
- ۴- وازگه ئی دپیشو په لکۍ پورې وتړله .
- ۵- حق دحلایید لو دېزووه او په کی راغلل چرگان .
- ۶- گناه په خپله وکه لعنت په شیطان وایی .
- ۷- یوئی گتیی بل ئی ختی .
- ۸- گرم به کم قوت وی اوختی به دزور اورختلی وی .
- ۹- خای و د بازو نو ، و نیو کار گانو .
- ۱۰- خواړه خوله خوری او شرمیری سترگی .
- ۱۱- غوښی نورو وخوړی او هډوکی دگنجی په غاړه کړل .
- ۱۲- ماسته بیزو وختل او خوله ئی دغرنجی ککړه کړه .
- ۱۳- تیل زما لگیری او په گټه ئی نور خوښیری .

بودا والی

- د عمر اوزوړوالی توپیر دبښتنو خوانانو له خوا تل دتوجه وړدی . «زوړوالی هوښیاری» یوه داسی موضوع ده چی پښتانه په درنده سترگه ورتسه کوری ، ځکه چی په ټولو کورنیو او کلیوالی شخړوکی دسپین ږیرو نظرنی دا اعتبار وړدی . په مرکه کی دسپین ږیرو خبروته ټول غوږ ږدی . کوم متلونه چی دلته راغلی ټول دسپین ږیرو دمقام داحترام ښکار ندوی دی .
- ۱- د زاړه سره مه کوه مږ به شی دواړه سره مه کوه هیر به یی شی .
 - ۲- دور او پلار چی زاړه شی ترگوړو خواړه شی .
 - ۳- سپینه ږیری خاوری پینه .
 - ۴- سړی چی زوړ شی هر زحمت ورجوړشی .

خواری او غریبی

تقریباً له نیمایی څخه زیات متلونه چی په ښه هکله لیکل شوی دی په مروتو خلکو پوری اړه لری . ددوی ظرافت دستایینی وړدی . دیوه غریب مروت څخه بل څوک دخواری او غریبی په هکله ښه معلومات نه لری «خواری دروغتیا - موده» او خواری انسان کلک اوسر سخت آموخته کوی . ددی متلونه نور بله برخه بنوځیو ، خټکو او دوزیرو دسیمو څخه دی چی زیاتره ئی مشهور -

متلونه دی . کومه خاصه قبیله اومهجل نه شو ورته ټاکلې .

۱- دخوارسري په لاس کنډک لټو لیده شی .

۲- تشه لاسه ته می دښمن ئی .

۳- گنجي په سرتارنه لری په چا کار نه لری .

۴- بار خروړی او . . . دکلال خور شی .

۵- که په نورو ښه شپه ده په خوار هغه شپه ده .

۶- نن خوار تل خوار .

۷- نیستی پاکه پاچاهی ده دولتمند ئی له لذته خبر نه دی .

۸- وړک شی پوره چی میړه باسی له کوره .

۹- دخره هڼاکه له غمه ده برخه یی کمه ده .

۱۰- خدای چی سړی خواروی په ورځ دوه واره پخوی .

۱۱- دادی دومره غوړی وو چی په سرتام شول .

۱۲- مسکینه یوه سترگه دې توره بله دې سپینه .

۱۳- یاخوارمه وای یا هوښیار مه وای .

۱۴- که خوار یم هسی خوار نه یم چی دمسافر و خوری پتوم .

۱۵- که دکیدږ خپلی وای پردی به ئی ولی پتولی .

۱۶- له پوروړی زیات خوار نه شته .

۱۷- چې نه دې وی خپله غونډه بل ته به ناست ئی وچه شونډه .

۱۸- وینځه چی توده شی هلته اوده شی .

۱۹- دخوارانو کتوی په صبر پخیری .

۲۰- دخوار چیرکی تل دزور اورو سبې خیری .

۲۳- که وطن اوگره شی دخوار خو یوه چمچه شی .

۲۲- په میړو خوار په هډو خوار .

۲۱- خوار دارزان هیله وکړی په وار دوه جامی زړوی .

۲۴- اوبښ خو په پیسه دی چی پیسه نه لرم څه وکړم .

۲۵- خوارانو مال په پلو خری .

۲۶- خوا دی عیب نه دی عیب غلاو کاسیری دی .

۲۸- دپیشو په سر دستنی داغ ډیر دی .

۲۹- یو بهلول یو ئی کچکول .

۳۰- وړک شی پوره چې وړک دې کړل دوه کوره .

غرور ، خودخواهی ، پلمی او بهانی .

ددی گروپ متلونه لږ گډوډ دی چی د انسان دزړه ضعیفی اومنفی جنبی
ښیي . دحيواناتو په طبیعت کی داخلاقو په هکله خاص متلونه راټول شوی دی .
کارگه او خره ته همیشه سپک کتل شوی دی :

- ۱- سکنده چی خربه شی دچوهاری (جاروکنی) کره په خپله
- ورکړه شی .
- ۲- پکه دخپلی خور په وینتو سخ کوی .
- ۳- څمخه هم په ځان غره شوه چی په ما اوکره سره شوه .
- ۴- لوخی دقوم سپکه غوښتله سرئی په دریاب کی وچ شه .
- ۵- هرچاته خپل عقل ښه لیده شی .
- ۶- لکړ د زر کی یون زده کاوه خپل ئی هیر که .
- ۷- وزی په میږی پوری خندل چی دالوڅه ... دې ورکه شه .
- ۸- سترمی کړی او سترمی دغاړی مه کړی .
- ۹- تروری (کیدپی) ته خپله سیوره غټه ښکاره شوه .
- ۱۰- هر څوک وائی چې زما دغړکی خوند ښه دی .
- ۱۱- خر هغه دی کته یی بله .
- ۱۲- هیچاته دخپلی خولی بوی نه ورځی .
- ۱۳- چی کم نه شی سم به نه شی .
- ۱۴- چاچی ځان کمین که دجنت براقئی زین که .
- ۱۵- له خره څه مردار دی چی دی خړی او به نه څښی .
- ۱۶- سمه سویه ولتیده او سم تازی ته ورغلل .
- ۱۷- چې دادی وار شه بابا بیمار شه .
- ۱۸- لکړ هم خوری هم ورځاندي .
- ۱۹- په کورکی دې نه چنه شته نه بټه په شمله دې شوم غلطه .
- ۲۰- که خواړه پر دی وو کیږه خودې خپله وه .
- ۲۱- بیکاری سړی په پردو متیازو کښینی .
- ۲۲- شترکی وایی چې زما تر کوچوپسته زویه اولکړچې زما ترلتنی سپینه زویه .
- ۲۳- که دتادی اوربشی ډیری ځماله نازه سترکی توری .
- ۲۴- غلبیل کوزی ته ویل چی دا دوه غارونه دی ورک شه .
- ۲۵- اوښه څه دې سم دی چی پاته دې څرخه .

خود خواهي او ناشکری .

- خود خواهي دهرچا په نظرکی بده ده اوناشکری هم لوی عیب دی. ناشکری انسانان په هرځای کی پیدا کیږی . دپښتو متلونه په دی هکله دانگریز ی متلو سره پوره توپیر لری. پښتانه هوښیار اوزیات ئی په سلوکی زیرک دی.
- ۱- زه دستا په برک یم اوت ه زما په مرگ یی.
 - ۲- له بړی زوی نه میراث ښه دی.
 - ۳- دپلار زړه په زوی او د زوی په وچ کانی .

- ۴- چي ځان وي په ضرور نه زوی وینی نه لور .
 ۵- دگیدر پکار شول ځنگله ته ئی زغلول .
 ۶- پریښول ئی عیب لری پریکول ئی درد ناخلف شه دپدرپه مخ کسی
 زخمه .

- ۷- یوه ځان کندن کاوه او بل لور ورنه غوښتله .
 ۸- اول ځان بیا جهان .
 ۹- خرپه ځان حیران څښتن ئی په بار حیران .
 ۱۰- چي ئی غیښی له مازده کړه بیائی څښن زما په سینه کړه .
 ۱۱- پلار ئی له لوړی مړیده او زوی ئی خواږه ورنه غوښته .
 ۱۲- موړ دوری له حاله څه زده .
 ۱۳ وروړکه سپور دی دخپل کور دی .
 ۱۴- چي زما په کور ماړه شی هغه زما دمور مېړه شی .

قوت او قدرت

- ۱- له زوروره یالیری یاغلی .
 ۲- چي په زور ورسره نه ئی برابر دهغه په څنگ مه څه زپور .
 ۳- دزور ورو اوبه په پیچو مو خیری .
 ۴- مه کوه په چا هسی به وشي هم په تا .
 ۵- خور خورده موړ مور ده چار د زور دی .
 ۶- زورئی زور اور ته ورکړی دی .
 ۷- حق ښه دی بی زوره هیڅ نه دی .
 ۸- چي دزور ورو ښکني خوری هغه خپل ورشکی خوری .
 ۹- شل ټکه د زرگر یو د آهنگر .
 ۱۰- چي زور دزور آورشې پتی له تخم سره خپل شی .
 ۱۱- یو غر بل غره ته نه ودریری یو بنده بل بنده ته ودریری .
 ۱۲- تړه که مضبوطه ده د نوزپه مخکی هیڅ نه ده .
 ۱۳- چي خان وی په یاران وی چي یاران ئی نه وی خان په بید بیدیا
 حیران وی .
 ۱۴- که ډبلی زړه وی کورې دمالو بس وی .
 ۱۵- زور اور غوړونه لری سترگی نه لری .
 ۱۶- له آزار نه بازار نه شته .
 ۱۷- نه به دې زورا ورزوی شی نه به دې وروړشی ، هسی کانی به دې
 په کورشی .

- ۱۸- اوبه راغلی په ورخونه اوبه دهغودی چی زیاتوی په میړونه .
- ۱۹- که ټرکری که پرکری وزیر به دې وکارم .
- ۲۰- تل چمچه په کونده کی وی یوه ورځ خود کونډکه هم په چمچه کی شی .
- ۲۱- چی لوی دو لت غواړی لوی دې دانت غواړی چی لوی ولا یت غواړی روغ دې صورت غواړی .
- ۲۲- چی زنی ئی ملک وی کلی ئی هلك وی .
- ۲۳- که اوبه زور لری مخکه سور لری .
- ۲۴- له زور اورو یاپندی اوری یا کنهی .
- ۲۵- گټه دخبتن ده دسپی خو هسی دودی .
- ۲۶- کانی که کم دی دگری محکم دی .
- ۲۷- زور دچل ملا ماتوی .
- ۲۸- شرعه ښه کاردی خوزورئی یاردی .
- ۲۹- دمینی خو دا خوښی ده چی ښخیری نه .
- ۳۰- غرکه لوړ دی په سرئی سمه لار ده .
- ۳۱- دنوی ودان له پوره می وساتی دکم زوری سړی له زورهمی وساتی .
- ۳۲- مارکه ماردی دپیشو لاچار دی .

شتمنی

- ۱- چی په لاس کی دې وی خوب کوه چی له لاسه دې ووزی غوریږ کوه .
- ۲- دزو دخبتن لار ارته ده .
- ۳- گیدر خپل پوست په بلا کښیوست .
- ۴- دنیا دهغه ده چی خوری ئی نه چی ساتی ئی .
- ۵- د نیائی هغه نه ورکړه چی د پوزې پاکول ئی نه زده .
- ۶- چی سره خوری هغه سره خری .
- ۷- چی له خپلی دنیا مست وی له هرچا سره ئی قصدوی .
- ۸- غوړ وی لاغوړ وي .
- ۹- ماتی که له تندی مری په کیده کی ئی پوزنگون اوبه ولاړی وی .
- ۱۰- که ئی ډیره کړی قارون غوندی خوه نیره شی پرون غوندی .
- ۱۱- دنیا دکم سوری دی .
- ۱۲- خوک ورپسی مری اوخوک ورنه مری .

- ۱۳- چي زړوي زاري څه وي .
- ۱۴- كټه دې له چاو كړه له خپله وروره داهيڅ كټه نه ده .
- ۱۵- كه ډيري دى تير مى نه دى .
- ۱۶- كه پرون كمرونن گودر دى .
- ۱۷- چي عمر ، خان ودهر چا ځان وچي عمرى شه دهر چاسپي شه .
- ۱۸- ځوانى دېوي غوړى دې نه وي .

ښځى

لاندیني متلونه يوازې هغه متلونه نه دي چي سړي دښځوپه هکله څه فکر کوي بلکه داسي متلونه هم په کي شته چي ښځودسړيو په هکله ويلی دی . څو متلونه دميني او محبت په هکله دي . هغه څوک چي فکر کوي چي ښځي د لڼه سپکي کتل شوي دي اوياحيني متلونه بيخي بيا دبه دي بايدونه ليکل شي، زما په نظر ليکل ني ځکه ضروردي چي اصلي ماهيت ني راڅرگند شي. مگر بايد داووايو يوازي پښتانه نه بلکه ټول انسانان په هرځای کي چي دي ښځوپه برخه کي مجرم دي ځکه د ښځودميراني، پوهي اونور وښواو- صافو څخه ني سترگي پټي کړي دي. داځکه چي تريوه وخت پوري ښځي هر چيرته د مرثي په شکل ژوند کړي دي او کوي ئي .

- ۱- کونډه ئي پريښوه ټنگه ئي پري کيښوه .
- ۲- پيغله په شپه کوه کونډه په کاته کوه طلاقه هيچري مه کوه .
- ۳- نه پکه په چاسر کوي اونه دا د چاسر کوي .
- ۴- ليور که لر برشي خواخير به خپلسي ... ته ... شي .
- ۵- که بودي بزرگه وای نو دډيرو کورونه به ئي ډگر کړي وو .
- ۶- دمور که دغوښي دي روانه دي .
- ۷- چي مي نه کټله ورته هغي وتر له نته .
- ۸- د کونډي نه د ين شه نه ئي ... شه .
- ۹- د کاسيري زل نه ودسپينو ځولي ئي مات کړي .
- ۱۰- که له ور بنداري نه زهير پري له وروره زهير شه .
- ۱۲- چي تور نه شي ... به نه شي .
- ۱۳- د پلار دکور له خوازي به خلاصه شي او دسغردکور له خوازي به خلاصه نه شي .
- ۱۴- کونډه د زوي په هيله له ميره ووته .
- ۱۵- مور ئي کسه لور ئي نسه .
- ۱۶- سترگي له اصله توري ښي دي . * په رانجو سترگي لوليي توروينه .
- ۱۷- اورته راغلي دکور ميرمن شوي .

- ۱۸- دميره لوز كوره دښځې ښايست .
- ۱۹- چې ډير غواړي جنگونه هغه دوه كوي وادونه .
- ۲۰- چې ځوان وي دنجونو ځان وي چې زوړشي دنجونو پيغور شي .
- ۲۱- يوساعت دديدن ښه دي نه دصدرون درې اندې اور بشي .
- ۲۲- به تش كاته دعمرڅه شي لكه سپي چې هډوكي زړه ئې ښه شي .
- ۲۳- مين به ښه لرم خوراك به ئې سپينه خوله لرم استوگه به ئې په ورانه لرم كه ليونې شه هوده نه لرم .
- ۲۴- هغه ناوې چې په ځان ښايسته نه وي .
خوك ئې څه كوي ښايست دمور او نيا .
- ۲۵- ليلي يوه ياران ئې ډير نيولي دينه .
- ۲۶- زما دې څه وگره چې لارې * زه چې په مخ زلفي لرم بل به يار كړمه .
- ۲۷- اول ئې وياړه خيروه بيا ميره خيروه .
- ۲۸- چې ئې موړوي بد آوازه لورئې نه وي نيك آوازه .
- ۲۹- غوا دكڼ كوه ښځه دجن كوه .
- ۳۰- خور اولور په خت خوراك ښه لره اوله ځانه ئې گوښه لره .
- ۳۲- كه زوى او ورور په خواست دى ميره هر بوټى ته ناست دى .
- ۳۳- خرى مورى ادې مورى .
- ۳۵- خور اولور غوړ ډولې دى چې ځان ته ئې نږدى كوي غوړ پړي چې له ځانه ئې ليري كوي نوسپي ئې خوري .
- ۳۶- خورى اسپه كور ودانوي ، خورى ښځه كور ويرانوي .
- ۳۷- غرونه بې اوبو نه وي كورونه بې ميرو نه وي .
- ۳۸- چې خوك ددين په ښه ځي له ښځو به گوښه ځي .
- ۳۹- چې په كوندكه كې دې برخه نه وي په ډگرئې و له چې مات شي .
- ۴۰- ټوكي كيږي خونه په سكو نډلو .
- ۴۱- دځوى په ژبه مور پوهيږي .
- ۴۲- واك ددې كوهري كه پليمنه خورى كه سنگري .
- ۴۳- پر دى مورى كه ښه وائي بدبه كورى خپلې مورى كه بدوانې ښه به كورى .
- ۴۴- خالي كندول نسكورښه دى له مردارې ښځې ډگر كورښه دى .
- ۴۵- كونده دې ميره وكړي چې نوم ئې بدنه شي .
- ۴۶- نوى ناوې راغله نوى دودئې راوړ .
- ۴۷- بن دختو هم بده ده .
- ۴۸- دكور ناوې هلكه وي .

- ٤٩- هغه څخه مېړه وی خندنې ښځه درلی نه شی او هغه څه ښځه وی چې خندنې مېړه درلی نه شی .
- ٥٠ - که دواړو خلاص شم له دې اشنا نه ، بیامی توبه ده له جمله اشنا نه .
- ٥١ - نه ئی ننگ شته نه تیغونه ترخانانو دماغی دی پیغلی نجونه .
- ٥٢ - بی ریاږه یاری گرانه ده .
- ٥٣ - په لیلی هر سړی مین دی * سڅ دهنو دی چې لیلی شوه پری مینه .
- ٥٤ - کونډه چې مېړه که ولی ئی وړاندی نه که .
- ٥٥ - په وړاندنی ستر که می گوره * که منځ می تور دی اندیښنی می کړی دینه .
- ٥٦ - که سوځی کونډه سوځی میراث خور ئی څه کوی .
- ٥٧ - د خور لور په لمځی عبت کوی خواری .
- ٥٨ - مور می مړه کړه ما یله کړه .
- ٥٩ - موزی نه کور لری نه له چا پیغور لری .
- ٦٠ - نه کوم موزی چاری نه کوم لونگ به په درنه میچن انه کړم .
- ٦١ - مور خوړلی زوی رودلی .
- ٦٢ - چې ورور ئی کړی دربان دې ... به ئی نه کړی .

هغه متلونه چې عمومي اخلاقی او اجتماعی او انتباهی ښی لری .

ددی مجموعی زیات متلونه باید دیوه خاص عنوان تر نامه لاندی ترتیب شوی اولیکل شوی وای مکر ددی پلان څخه دمخه دامتولونه په دی ډول راغونډ شوی وو . نوما ددی بیا بیلول لازم ونه بلل ځکه چې دومره گټه هم نه کوی ، ، اوزیات شمیر ئی په کومه خاصه کتکوری کی هم نه راځی اودمتلونوسره مشابه جملی دی :

- ١ - څوک چې اوښان ساتی دروازی دی ستړی لری .
- ٢ - غوښی دی یوړی خوار ته به ئی راوړی .
- ٣ - مه کوه پېښی څه دې په سرشی څه په پېښی .
- ٤ - میچ څه کولی شی خو خوابده کړی .
- ٥ - په الاجی دې لوبی کولی اوس په کی بند شوی .
- ٦ - غوښی که سوی وی له پیتی ښی دی .
- ٧ - ځان کندن هسی اسان نه دی چې هره زړه ئی کولی شی .
- ٨ - چې دلنگیدو نه وی نوڅله بلار ا بیدې .
- ٩ - په وچه ځمکه لامبو وهلی نه شی .
- ١٠ - چې ژوندی وی خوښیدی اوس چی مری اینه دی سوځی .

- ۱۱- دځمياريخونه ، هسي سناووه چي باران پري وشه لاسخاشووه .
- ۱۲- په دوبيانو پوري خپل نوکونه اور شول .
- ۱۳- بي له چريکي نه هم عيدشي .
- ۱۴- بي له چريکي عيد نه کيږي .
- ۱۵- که چرگ بانگ نه وائي هم سبا به شي .
- ۱۶- دخري که خور شي دخره پري څه شي .
- ۱۷- څومره چي دې پتوني وي هومره پښي غزوه .
- ۱۸- پوند چي ژاړي په پندو سترگوهم ژپلي شي .
- ۱۹- له لمده څه لمديري ، له وچه هيڅ نه .
- ۲۰- خريه غوړونو وهه چي هنائي هيره شي .
- ۲۱- دمپښي که بنکر ستردي په خپل سرئي دي .
- ۲۲- پربي سربښه نه ښځيري .
- ۲۳- لکه چي غريږي هسي نه ووريږي .
- ۲۴- خپل لنډي سوکه لره بلغل مه بوله .
- ۲۵- کوهي د بل په لار کي مه کنه په خپله به ور پريوځي .
- ۲۶- دوطن سويه دوطن سپي نيسي .
- ۲۷- که کور مي وسه خندق مي پوخ شه .
- ۲۸- چي کوږه خوري چوشي به پري که .
- ۲۹- د پښ څنگ ته چي اوسي هغه به سوي جامي يوسي .
- ۳۰- وزيه څه به حاصل کړي دسوي له سبريه .
- ۳۱- هره ونه مه خوره يوه به دي گندهير شي .
- ۳۲- پنځه سره کوتي په خوله مه منډه .
- ۳۳- په ډيرو قصا بانو کي مړ مردار پري .
- ۳۴- مړي غبرکوي که ئي ژوندی اوري .
- ۳۵- ستاله خيره مي توبه ده خوشي دي رانه کوري کړه .
- ۳۶- که لنګي غواوي بکيري ځامن غواړي نووچي غواوي ولي بکيري .
- ۳۷- ليوه که خپلي کرلي خپل ځان له به ئي لولي .
- ۳۸- خړسپي دليوه ورور دي .
- ۳۹- نه خروهلې نه لښته ماته .
- ۴۰- ويش کوه ميړوته کوره .
- ۴۱- خاوري لاري په ايرو پوري ئي واپول او باد پري راغي دواړه ئي يوږلي .
- ۴۲- چي دماما په نغري شي هغه واپه ليوني شي .
- ۴۳- يوه بلا بلي بلا ته وائي چي بو .

- ۴۴- یوچا په کلي کی نه پریښود اوده ویل چی وسله می د ملک کره کښیږ دی .
- ۴۵- په هری سوړی کوتی مه منډه .
- ۴۶- لاری وهه د خدای لار گوره .
- ۴۷- پیا زدی وی خو په نیاز دی وی .
- ۴۸- یاراته ودریږه یاراته ودریږه .
- ۴۹- چی ځان وینی جهان وینی چی ځان نه وینی هغه خو خاورې پینی .
- ۵۰- چی ډیر غریزی غلط به شی چی ډیر خوری غارت به شی .
- ۵۱- اول مږه مه نیسه او چی نیسی ئی نو تینگه ئی نیسه .
- ۵۲- سر له خدایه غواړه پکړی ډیری دی حمیده .
- ۵۳- غواکه توره ده پی ئی سپینی دی .
- ۵۴- مال چی دڅښتن په دود نه وی حرام باله شی .
- ۵۵- چی یوه دې ږنده شی په بله لاس ونیسه .
- ۵۶- په ژوندی غوښه اور نه لکی .
- ۵۷- له بلا یالری یاوړ دننی .
- ۵۸- د قبر خاوری په قبر تمامیری .
- ۵۹- شهر په شیوه خوړشی نه په توره .
- ۶۰- ځای هغه سوځی چی اور باندی بلیری .
- ۶۱- څه دې شی په هغه لوری چی نه دې غیلی وی نه لیری .
- ۶۲- چی تیغ چلیږی وینی بهیږی .
- ۶۳- که بی ځایه زرکی نه وښکی آواز * نه صیادځنی خبرونه شه از سکه له دی خبری هسی معلومیږی - چی خپل غږدی هر سږی لره غماز
- ۶۴- که غوار اغله نغز په پی ، که نه راغله پردی .
- ۶۵- لکه میندی هسی لونه لکه ژړندی هسی دږه .
- ۶۶- څه رنگ چی کری هسی به ریښی .
- ۶۷- غله په غله زده مله په مله زده .
- ۶۸- توره په کتوده غشی په ویشتر دی .
- ۶۹- چی چنی وی هلته غاښ نه وچی غاښ هلته چنی نه وی .
- ۷۰- چی زوی و هلته شوی (لباس) نه وچی شوی ووهلته زوی نه و .
- ۷۱- منگی ... څه ولی .
- ۷۲- چیر ته کور وی هلته غږوی چی چیر ته لوبښی وی هلته غوب وی .
- ۷۳- ونی ته به چاپر یکولی که تېر لاستی دې نه وای له خپلی تنی .
- ۷۴- ریښمین که زوړشی دڅره پروښی نه ځنی کاوه شی .
- ۷۵- اول زده کړه بیا کوزده کړه .
- ۷۶- دآس لته آس سپی . (دآس دلفتی طاقت آس لری) .

- ۷۷ — چي په گوړو مري په ز هرړئي مه وژنه .
- ۸۷ — توکړي لاري اخيستي نه شي .
- ۷۹ — له جهان سره تتلي ، نه تتلي .
- ۸۰ — پلار دې څه کول خره ئي خسي کول ، څه ئي تري موندل خپلي جامي ئي پليسي کړي .
- ۸۱ — دښوغوښو ښه زومنه ده .
- ۸۲ — چي په سمه خوراک مومي کم بخت به غره له ځي .
- ۸۳ — چي غله ډيروي اوربشي کره چي ځامن ډيروي ودونه کوه چي دنيا ډيره وي سوداگري کوه .
- ۸۴ — چرگ په تپ کي مه څيروه په تلبرکي ئي څيروه .
- ۸۵ — چي زده کړي په چيري هير به نه شي په پيري .
- ۸۶ — په خوله خوړ په نيت کوږ .
- ۸۷ — داسي کوه چي مارهم مړشي او کوټ هم مات نه شي .
- ۸۸ — چي نه دې بولي مه ورځه چي نه دې يرغوي مه يرغيره .
- ۸۹ — په يوي لاري دوه واره ځه په يوي قصي دوه واره مه ځه .
- ۹۰ — ډير ويل دقرآن ښه دي .
- ۹۱ — له خوشي غږيده پټه خوله ښه ده .
- ۹۲ — څوک چي کيوزي په خپلي خولي کيوزي .
- ۹۳ — چي نه پوهيږي ځوانه که .
- ۹۴ — که تږي وي په خپله به اوبو له راشي .
- ۹۵ — ارزان بي علتته نه وي او گران بي قيمته نه وي .
- ۹۶ — چي په چکرو کي څيږي څاڅکي به ورپر يوځي .
- ۹۷ — چي ددريا په غاړه ځي خود به ورلو يري .
- ۹۸ — يوه خوله خو ، ښه خوله .
- ۹۹ — پټکي چي له سر نه پريوزي که په اوږو تم شي هم ښه دي .
- ۱۰۰ — ووند څه غواړي دوي سترگي .
- ۱۰۱ — چي شپه شي ډار په وره شي چي ورځ شي ډار په غره شي .
- ۱۰۳ — هرکار چي پوره نه وي داسي مه وايه چي وشه .
- ۱۰۴ — شپه ترميان خداي مهربان .
- ۱۰۵ — څه تر وره پناه څه تر غره پناه .
- ۱۰۶ — پسي شا د پاچا ښځي ته هم ښکښل کيږي .
- ۱۰۷ — اوبښ ته چاويل چي لوږښه دي که ځوړ ، ويل ئي په دواړو لعنت شه .
- ۱۰۸ — منگورهم دغره لوږهم دغره .
- ۱۰۹ — چي اوږه وکاري ځاي ئي جوت وي .
- ۱۱۰ — يوه تنه او هلي زانه دگير له انکو لاهم وير يري . (تنه — تکه — تندر)

- ۱۱۱- لوی نوزونه (سیلابونه) له لویو غرونوراحی او لویو نالوته ځی .
- ۱۱۲- تر خوړلی امیدوار ښه دی .
- ۱۱۳- زهر په زهرو وزی .
- ۱۱۴- چی په پیمانه شوه خونه ئی سپیره شوه .
- ۱۱۵- گمان گمان شی ایمان پری زیان شی .
- ۱۱۶- منافق روژ تی لکه د غوبل خوله ترلی غوئی دی .
- ۱۱۷- دهرچاحلق په خپلو لاپو لوند دی .
- ۱۱۸- یوه وینځه ادله ، دادلی وینځه بله .
- ۱۱۹- غوښتل ئی په ډیر نیاز سره وی او ستروول ئی خواری غواړی .
- ۱۲۰- نیت بېړئ ده نیت کیړئ ده چی نیت ئی سمیږی بېړئ ئی چلیږی ،
چی نیت ئی واوړی کیړئ ئی واوړی .
- ۱۲۱- لکه چی ته ئی هسی زه یم خوری څه شی که واده یم .
- ۱۲۲- دیوه یار لپاره سل ریباره غواړه .
- ۱۲۳- په کک یاد په لک یاد .
- ۱۲۴- سودا په رضا خوښی په خوښی .
- ۱۲۵- چی ترکمر پریووت په څولو کښیوت .
- ۱۲۶- ځان ژغوره قابو کوره .
- ۱۲۷- آسونه نعلونه وهل چیندخوهم پښی ورته ونيولی .
- ۱۲۸- مارد ځان له ویری خولی اچوی .
- ۱۲۹- کال به رب کړی تیر ، خوری ستاسوی زنگون به می نه شی هیږ .
- ۱۳۰- عمریوه خوله مړۍ نه ده چی سپری ئی تیر کړی .
- ۱۳۱- چی دزړه په هوادرومی هغه خپله سزامومی .
- ۱۳۲- چی څه رنگ ساعت داسی مصلحت .
- ۱۳۳- توپک خو نخښه ماتوی څه لو ، خو نه کوی .
- ۱۳۴- چیندخ روغی میږی څخه ئی پورغوښو میږی ورته ویل چی هاله .
دې نغاری وهلی اوس له مانه پور غواړی .
- ۱۳۵- چی آس پردی وی جگړی پردئ وی بیائی څه په منځ کی خیرغواړی .
- ۱۳۶- دغوړو قدر به څه وه په جهان که دریاب غوندی روان .
- ۱۳۷- په لاس ووزی ښه دی نه ترکاله لیچی .
- ۱۳۸- یوه ویل دوره خاوری بل ویل خوره خاوری .
- ۱۳۹- چی یو لاس غوړ وی بل تری غوړ پری .
- ۱۴۰- درسته هغه ده چی لاس دررغله .
- ۱۴۱- که ډیره می درپسی تنده ده قصه به هغه کړم چی په خدای او-
رسول پسند ده .
- ۱۴۲- اوکره که ښه وای په بازار کی به خرشیدای .

- ۱۴۳- چي چاڙغل كهه وياڙو ، هغه خلاص شه له لوږو .
- ۱۴۴- چي په خپله ورشي بيا ځله ترې مرور شي .
- ۱۴۵- چي له وڅه يولرگي رزيږي ښه دي .
- ۱۴۶- بارخړې نه شه وړي خولي ئي په خرگي لگولي .
- ۱۴۷- موږك د شراږو گرې ته پړيوت او پيشوئي په كوركي پوښتنه كوله .
- ۱۴۸- دلنډ لغې له اوږو څه ډار دي .
- ۱۴۹- په دوو بېړيو پښي مه ږده .
- ۱۵۰- له تودو سوي ، سړوته پوكل كوي .
- ۱۵۱- څوك سړي وپه بنگورو ږدي نه وه ، چي روږدي شه بياني پــــه
پازه وراچول .
- ۱۵۲- دتورو كار كوله سحره سره څه دي .
- ۱۵۳- دتورو قارغوله سحره سره څه دي .
- ۱۵۴- چي نه پيري نه خرڅوي بازار ولي تنگوې .
- ۱۵۵- چي ږيره وخرپي په بريښه نه كيږي .
- ۱۵۶- چي ترڅه دي خوږلي نه وي دخوږوپه لذت به نه وپوهيږي .
- ۱۵۷- چي په كور كي سترشوي وي غاښ ئي مه گوره .
- ۱۵۸- پتوي اوبښان اوځي تپت تپت .
- ۱۵۹- خواږه دې هغه خوري چي خداي وركړي وي .
- ۱۶۰- دوې توري په يوه تيكي مندلي نه شي .
- ۱۶۱- چي كور يادوي په كور به پيښ شي .
- ۱۶۲- پور چي زيرني شي هيرني شي .
- ۱۶۳- دميري چي په پيوړو كولو رضانه وي نو پچي په كي كوي .
- ۱۶۴- دنورو كه له نورڅه سره دي دمورك خو ، له ښي سره دي .
- ۱۶۵- تر كاته خاته ښه دي . (تر كتلو ختل ښه دي) .
- ۱۶۶- په كور كي ميري هم بد دي .
- ۱۶۷- خواږه يازاږي سخې (خوسي) تماموي يازاږي زنكي (ځوانان)
- ۱۶۸- دكوټاني گټه دسپي ده .
- ۱۶۹- دتوپك ډز له نږدي لري ښه ځي
- ۱۷۰- د لارې ونه لغړه وي .
- ۱۷۱- غواچي په غوډل شي ، پسي ميرمن په اونل شي .
- ۱۷۲- تر نامه لاندې ځان په واك نه دي .
- ۱۷۳- يو سړي د بل سړي شيطان دي .
- ۱۷۴- ... گاهي دي زمينداره درب دي گاهي لار شي درب پاته شي .
- ۱۷۵- ما لا ښه كړه ، ما ماته خپله پښه كړه .
- ۱۷۶- چي اور ولگي لامده او وچ گډوډ سوځي .
- ۱۷۷- سود او زيان سره نيولي دي .

- ۱۷۸ - آس اسان دی سنج نی گران دی .
 ۱۷۹ - خورده گوته نه پریکولی شی نه سهولی شی .
 ۱۸۰ - دښه پلار زوی مه شی .
 ۱۸۱ - شاهین چی په غوټه شی مرگ نی هیر شی .
 ۱۸۲ - اوسپنه چې توده نه شی اوږده به نه شی .
 ۱۸۳ - اخوند غره ته نه تلو او پر جماعت ته راتلو .
 ۱۸۴ - صدري پور غوښت ندری پري وړا وه .
 ۱۸۵ - رومبی د وروستی پل دی .
 ۱۸۶ - ځنگل بی زمري نه وی .
 ۱۸۷ - سل قصي سر نی یو .
 ۱۸۸ - اور ته چې نږدې کیږی آخر سو ځیږی .
 ۱۸۹ - سپی چې غځیږی څه وینی .
 ۱۹۰ - چې اوږه نه خوری بوی نی نه ځی .
 ۱۹۱ - منځ دي وړک شه وینځی چی دوینځی . . . مینځی .
 ۱۹۲ - کتوری که مات نه شو خو چین نی ولاړ شو .
 ۱۹۳ - خومره خرگی دومره بارگی .
 ۱۹۴ - مری نه خاندی چې خاندی کفن څیروی .

- ۱۹۹ - مور که لیوه شی هم دزوی غوښی نه خوری .
 ۲۰۰ - دم چی ډول وهی زور یی لری .
 ۲۰۱ - اوبو وری بوتی ته لاس اچوی .
 ۲۰۲ - لمر په گوټو نه پټیږی .
 ۲۰۳ - شکونډ که حلال دی رنگ یی مردار دی .
 ۲۰۴ - گل له گلله پیدا کیږی خار له خاره .
 ۲۰۵ - دوه توري په یوه ټیکی منډلی نه شی .
 ۲۰۶ - دحاکم کور دریاب دی چی ورپر یوت پریوت .
 ۲۰۷ - غله ته وایی غلا کوه کور به ته وایی بیدار اوسه .
 ۲۰۸ - آس په خیل قابو تربیږی .
 ۲۰۹ - څاخکی څاخکی چی ټولپری لوی دریاب ورنه جوړیږی .
 ۲۱۰ - څرمبکه دښو په شامت له مارانو ووته .
 ۲۱۱ - اوږدی چاری په اوږدو لاسونو شی چی لنډوی بندوی .
 ۲۱۲ - دوی تر فم روته پلاوی .
 ۲۱۳ - دکښوتلی دار نه شته .

- ۲۱۴- که اختر هره میاشت وای چا به اختر باله .
- ۲۱۵- ویریا راغلی ویریا تللی .
- ۲۱۶- اول طعام بیبا کلام .
- ۲۱۷- کارونه په وخت پوری موقوف دی .
- ۲۱۸- خر خسی خښتن ورپسی خسی .
- ۲۱۹- یوه هاوه هغه هم سغا وه .
- ۲۲۰- مه داسی خوړشه چی خوری دې ، مه داسی ترینخ شه چی توکی دې .
- ۲۲۲- ژرنده که دپلار ده خو په وار ده .
- ۲۲۳- چاره که دزرو وی په نس یی خوک نه منډی .
- ۲۲۴- دیوه لاس کوتی هم په یوه شان نه دی .
- ۲۲۵- بی گودره مه گدیږه .
- ۲۲۶- چی تر یوی ویالی توپ کړی بله ورته اسانه وی .
- ۲۲۷- که غم نه لری نو وزه واخله .
- ۲۲۸- کنزدیری خبری که که یی ملا فاروق ومنی .
- ۲۲۹- خپله ژبه هم کلا ده هم بلا ده .
- ۲۳۰- فریاد له خوړو زړونو کیږی * سری چی روغ وی ولی نه کا فریادونه .
- ۲۳۱- لوی پرهار دنیزی ښه دی زر رغیږی ولی بد پرهار دژب په زړه داغ شی نه رغیږی .
- ۲۳۲- چی باد نه وی بوتی نه خوځی .
- ۲۳۳- له پینې تینسته نه شته .
- ۲۳۴- بی ډوله مه گدیږه .
- ۲۳۵- دنیا دمسافرو سرای دی .
- ۲۳۶- اختر داسی زوی نه دی چی پټ به تیر شی .
- ۲۳۷- په پردی لاس مار هم مه وژنه .
- ۲۳۸- یا لویو غرو ته ځه یا لویو کورو ته ځه .
- ۲۳۹- چی نه خوری له هغه باغه ، غم یی په ځه خوری .
- ۲۴۰- چی ډب نه وی ادب نه وی .
- ۲۴۱- یا مریا مور .
- ۲۴۲- چی طلب یی کوی آخر به یی مومی .
- ۲۴۳- یو ساعت دبل ساعت په شان نه وی .
- ۲۴۴- دلمدی ختی لږی او به دارودی .
- ۲۴۵- چی بد کوی کارونه هغه بد وینی خوبونه .
- ۲۴۶- بدی دکیدو کوه او تپی دزمر وگرځوه .
- ۲۴۷- کومه ونه ده چی باد نه ده خوځولی .
- ۲۴۸- کاروان له ستړی مه پوښته بغیر له خیر .

- ۲۵۹- وړاندې ترکانې لاندې .
- ۲۶۰- چې غواړي پري واوړي .
- ۲۶۱- له ډکه لوبښي څه توبيري .
- ۲۶۲- چې نه ځي وابه دې اخلم او چې نه خوري څه دې کوم .
- ۲۶۳- چې غل نه اوړي مل دي واوړي .
- ۲۶۴- که شپه تياره ده لاس له خولي نه غلطپوي .
- ۲۶۵- څره سپيه که کړندي يې په ښکار به څرکند شي .
- ۲۶۶- دزيو وزرو ته لاري دي .
- ۲۶۷- سترکي که غټي دي هم دواړه کسي په زور چل کوي .
- ۲۶۸- څه به بزه وي څه به يې مزه وي .
- ۲۶۹- ريښم که زاړه شي هم له سپنسو ښه دي .
- ۲۷۰- روپۍ که وړه ده په تول پوره ده .
- ۲۷۱- چې ملا وايي هغه کره اوچي ... کوي غغه مه کره .
- ۲۷۲- په وچو او بو ژړنده نه چليږي .
- ۲۷۳- ژړنده داوبو په زور غريږي .
- ۲۷۴- بي کنگاشه به هيڅ په لاس وانه خلي چې خبروي دکنگاش له برکته .
- ۲۷۵- خت په خت پوري نيسه .
- ۲۷۶- بي له دي چې نامرادي ته ورسپړي گڼه نشته وهراد ته رسیده .
- ۲۷۷- خپله شاپه خپلو نوکونو ښه گزيږي .
- ۲۷۸- او کره دې وي توده دې وي .
- ۲۷۹- چت نه جوړ کره نقش له ما پرې غواړه .
- ۲۷۰- نوک ځای کره له نوک نه به دسوک ځای وشي .
- ۲۷۱- پردی دستار په سر ، دمار تړل دي .
- ۲۷۲- سترز کور ته ريبار غواړه ستر و غروته لار غواړه .
- ۲۷۳- چې نيم غوټي له پوسته شه وروسته دپښو پريکول ورپه يادشول .
- ۲۷۴- يږ خورم بسل پخوم .
- ۲۷۵- بلا چې پرته وي هومره ښه وي .
- ۲۷۶- اوبه چې تر سر واوړي څه يو کر څه دوه کره .
- ۲۷۷- اول ملکري بيا لار غواړه .
- ۲۷۸- مينښي ! مينښي ! که ديوه غره نه يو ، ديوي بيشي .
- ۲۷۹- له کنډاسي خولي بي اختياره لاړي بهيږي .
- ۲۸۰- له هر چا سره خبري دغه د عقل په اندازه سره کوه .
- ۲۸۱- کوز وي که پاس وي خو چې په لاس وي .
- ۲۸۲- خپل گريوان دبل په لاس کي مه ورکوه .
- ۲۸۳- ميريه ميريه دا سردی ولي غټ دي د عقل له زوره داملا دې ولي

نری ده درسلی له زوره دا ... دې ولی غټه ده میړونه په ... کی خبری نه کوی .

- ۲۸۵ - چی ور شئ سور شئ .
۲۸۶ - مارچی سوړی ته ورشی نوسمیری ته دتبر په سر پورت یی نه سمیری .
۲۸۷ - پوزی غاړی سندرې ویلی نه * ششی
۲۸۸ - بلا له هغی پاخی چی یی کرنگ له پوزی خاخی .
۲۸۹ - په نښه یی ونیسه مرک له به رافمی شئ .
۲۹۰ - مرغلی په غوجل کی مه غورزوه .
۲۹۲ - سپینه ږیره په کارنده چی زړه تور وی .
۲۹۳ - سترکی له سترگو نه شرمیری .
۲۹۴ - کله کله مسخری دایمان زیان وی .
۲۹۵ - له ... سپی نه چا پوښتنه وکړه چی په لارکی خوک درسره ښه وو ، ورته ویی ویل چی ټول ښه وو خو بلامی دې په خپل قوم پر یوزی .
۲۹۶ - ښه دی هغه ترخه چی وروسته وی خواږه .
۲۹۷ - داغ په سپینه جامه لگی .
۲۹۸ - دیو له خپل سیوری ویریږی .
۲۹۹ - غله ته هر بوتی سړی دی .
۳۰۰ - غر ، غر لره زر تر پ مه کوه .
۳۰۱ - برت په لری بانی په سړی نښلی .
۳۰۲ - گندیږی که دکلاب غونډی گل لری په دی کلاب نه شه .
۳۰۲ - پیښو هومره درویشه ، چی په پیونه ده پیشه .
۳۰۴ - اخوند گرمولم زه نه گرمیدم .
۳۰۵ - دکیدر استازی کیدو وی دزمری زمری .
۳۰۶ - پښی هغه لځای ته لځی چی زړه ورځی .
۳۰۷ - ټوره که تیره وی په گذار به خرگنده شی .
۳۰۸ - که ورېځ ټوره ده او به سپینی تری راووری .
۳۰۹ - له سترگو لیږی له زړه لیږی .
۳۱۰ - چی له هر چاسره اوسی له هغو به برخه یوسی .
۳۱۱ - پردی خواږه خواږه دی .
۳۱۲ - چی تیر شی قدر یی بر سیر شی .
۳۱۳ - بلاوه برکت یی نه وه .
۳۱۴ - ږول دکاږو دلویو غرونو له سرونو په سر ښه دی دهر چا له مننونو .
۳۱۵ - قصه چی په سنده وی هغه له خونده وی .
۳۱۶ - چی لږ خوری هغه تل خوری چی ډیر خوری هغه گنډه میر خوری .
۳۱۸ - چی په سړی چاره شی خدای یی په زړه ششی
۳۱۷ - زیاته ونه چی یری کیږی زیاتیری .

- ۳۱۹- برخه کومه بدهده چی وربښکاره ئی کړی او ورئی نه کړی .
- ۳۲۰- اوږه چی خمیره شی هرڅوک کوتی کی ومی
- ۳۲۱- منگی عسی مات ودېلی ئی بانه شوه .
- ۳۲۲- دېنجنو له حاله میږی پوښته .
- ۳۲۳- ویشلی دغورولایقی دی .
- ۳۲۴- خواره هاله خوره چی نعمت شی اوبه هاله چنبه چی شربت شی .
- ۳۲۵- چی به مرغانو قلنگ راشی نو قطبیزوایی چی مورک یم اوچی په مورکانو راشی نروایی چی قطبیزیم .
- ۳۲۶- لاس چی مات شی غاری ته خوسی .
- ۳۲۷- زوی او لور مور او پلارته ژاري .
- ۳۲۸- خر به څه وی چی بار نه وړی .
- ۳۲۹- ستاپه ترغ کی هم ورړی ښوری .
- ۳۳۰- دسندا ورته میننه ده .
- ۳۳۱- زمایی په اسلام کی شک دی اودی مریدان نیسی .
- ۳۳۲- یو پسی رسیدی نه شه او بل ورته ویل چی تری تیر شه اوپری راوگرزه .
- ۳۳۳- چیرته خرچیرته
- ۳۳۴- دگودی خوله خلاصه شوه او ددندو لارو شوه .
- ۳۳۵- خدای خبردی چی اوبښ به په کومه کونده چو کیږی .
- ۳۳۶- پیښو چی خوب وینی خو مورک په خوب کی وینی .
- ۳۳۷- دهمیری زوی به همیری پسی مخی دوزې زوی به په وزې پسی مخی .
- ۳۳۸- پسیدلی په خپلی . . . خلاصیږی .
- ۳۳۹- کبان کبان په اوږ کی سره وینی .
- ۳۴۰- چیرته گنجی چیرته سالو .
- ۳۴۱- په دودو راپسی مخلی درجاوژی کردی خپلی .
- ۳۴۲- مادرپسی مټ نه تالا خان رانه غټ نه .
- ۳۴۳- نه باز یی نه بانه په دی خوشی خلق کی ناستی غوښی خوره .
- ۳۴۴- وطن دونددی بادشاه ووند دی .
- ۳۴۵- له ږندو سترگو نو باسی .
- ۳۴۶- خرمی هم شته خربه می هم شه .
- ۳۴۸- وبه دی شوکوم خودپیاو پنده به دي په سر نه وی .
- ۳۴۷- موټ دي راوړی لاخاندی .
- ۳۴۹- چی لږی می، لږم به دې ، چی لږی می لږم به دې .
- ۳۵۰- نه دځان دساتلو وی نه دیار .
- ۳۵۱- اوبښانو نه ږل بوریو ږل .

- ۳۵۲- خپله پښه یی پخپله په تېر وومله .
- ۳۵۳- کیدو په ونه ختی نه شه ویل یی چی ترخه ده .
- ۳۵۴- آسمان په لوتو ولی .
- ۳۵۵- برېنده له لاری غړیو او وری له لاری نه غړیو .
- ۳۵۶- یوه ورځ دوه ئی سیوری .
- ۳۵۷- دپاچاهانو خوب په میړتانه دی .
- ۳۵۸- دبیزو ورور دی په خپله پرهاړلویو .
- ۳۵۹- تراټ ښه دی که متروکه ، لعنت شه په دواړو توکه .
- ۳۶۰- چی څه رنگ تاره هسی یی کر بوړه ، چی څنگ غرهسی ئی غرخه .
- ۳۶۱- په خپله پوزکی بلا راغله بوچکی .
- ۳۶۲- زوړ شوی مسلمان نه شوی .
- ۳۶۳- رame شیدغم کاروانه سوددی نه راوړی زیانه .
- ۳۶۴- خوب چی زوړ شوی بالښت نه غواړی زړه چی مین شوی ښایست نه غواړی .
- ۳۶۵- له ماتې لندی دوه کسه ویری .
- ۳۶۶- نه دې نژدی کتی شم نه دې لېری پریښودی شم .
- ۳۶۷- دغله په بریره خس وی .
- ۳۶۸- پلاردی سواروم کړو که پلویو! چی زماله ښی روت څه شی چی چامې کړو .
- ۳۶۹- همیشه دکنجی له سره پخه رڼی .
- ۳۷۰- کورک کورک دلی کوی او هکلی بل کلی اچوی .
- ۳۷۱- شنی په غلانه چیچل کیږی .
- ۳۷۲- دبیدیا سپی راغلل دکلی سپی ئی وشړل .
- ۳۷۳- کون په یوه خبره دوه واړه خاندی .
- ۳۷۴- لکه لیونی مپی ځان ته خولی اچوی .
- ۳۷۵- له دمر داری سپی یوپه بل خولی لکوی .
- ۳۷۶- پک په سر برمنځ وهله وینی یی پرمخ راغللی .
- ۳۷۷- ډال دگیندي ښه دی تیغ دفرنگی .
- ۳۷۸- چابلا نه ویل چی ته به راشی که زه درشم ویل یی چی ته مه راځه .
- زه به درشم .
- ۳۷۹- ما په روزی پسی مه وگرزوی روزی په ما پسی وگرزوه .
- ۳۸۰- څه لوړو څه دپک سر لغړو .
- ۳۸۱- کندهیری می به تل کی زښتو ، اودی به خولی پوری رانه ودریده .
- ۳۸۲- که زه نه وایم زما داماته پښه به ووايي .
- ۳۸۳- چیری خوله چیری څنگل .
- ۳۸۴- سپی هډوکی خوری خپلو کولمو ته نه کوری .
- ۳۸۵- داسی خبری وکړی چی دخرو تښ شی .

- ۳۸۶- که څه وایم کلی دی که څه نه وایم دخانی زوی روی دی .
 ۳۸۷- بی لځایه خندا ژړا ده .
 ۳۸۸- څوک چی تاته وایی غور دی سپی پورو نوته به په سپی پس-
 څنډلی که خپل غور ته به لاس وروړی .
 ۳۸۹- لکه نر کچوردی دلونه خوند بدوی .
 ۳۹۰- نه به دي څاڅکی سور که ، نه به دي څخو زکی مور که .
 ۳۹۱- اوبه راځی له پاسه ښکته په ژړا ژاري له فراقته چی لاپولارو بیا
 به راته شو ارمان ارمان تیره ساعته .
 ۳۹۲- پوند اوکون ، پک اوشل په هرځای کی چی کښینی کوی خلل .
 ۳۹۳- چی مور میره شی پلار پلندر شی .
 ۳۹۴- څره جولارا باله جولاخو ورباله ، لیوه خبره شه خری پرق وخیره .
 ۳۹۵- دتل هوسی داځوی چی ته لری ښه یی نه لری واینه دسمی خوری
 هوا د غره لری یوه ورځ به په هسی ښکاری وا وړی چی خپل بدن به په
 وینو ولری .
 ۳۹۶- څه غر تور و څه لرو تور که .
 ۳۹۷- وینښته می ځیری کول کسی می ووتل .
 ۳۹۸- بد ویل دځسان دی .
 ۳۹۹- چی باران نه وه توی وچ وچه چی وشه څپرونه یی توی ته یووړل .
 ۴۰۰- برگ که بار دی خویو ساعت په کار دی .
 ۴۰۱- دیوه اصل دیوه فصل ته مهاو شوی زه کم اصل .
 ۴۰۲- په پندو کی دیوی سترکی څښتن پاچا دی .
 ۴۰۳- چی له مکی لیری ووچ یی وشه چی مکی ته نږدی ووله هچ نه پاته شول .
 ۴۰۴- په مار چی اجل ورشی په لاری برابر شی .

